

Sosiaaliohjaajan työnkuva eriytetyssä ja yhdenntetyssä lapsiperheiden sosiaalityössä

Heli Räsänen

2025 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Sosiaaliohjaajan työnkuva eriytetyssä ja
yhdenntetyssä lapsiperheiden sosiaalityössä**

Heli Räsänen
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2025

Heli Räsänen

Sosiaaliohjaajan työnkuva eriytettyssä ja yhdenmetyssä lapsiperheiden sosiaalityössä

Vuosi

2025

Sivumäärä

51

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia lapsiperheiden sosiaalityössä tehtävää sosiaaliohjaajan työtä ja vertailla millaisia eroavaisuuksia eriytetyn ja yhdenmetyksen työskentelymallin välillä on. Tavoitteena oli tuottaa tietoa siitä, millaisia työtehtäviä sosiaaliohjaajilla on palvelutarpeen arviointiprosessin aikana sekä perhesosiaalityössä. Opinnäytetyön tulokset tarjoavat tietoa, joka voi tukea Keski-Suomen hyvinvointialueen strategiaa sosiaaliohjaajien työnkuvan selkeyttämisessä ja työnjaon optimoinnissa, parantaen näin palveluiden yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta. Opinnäytetyön työelämäkumppanina toimi Keski-Suomen hyvinvointialueen lapsiperheiden sosiaalityö. Opinnäytetyö liitettiin osaksi Keski-Suomen hyvinvointialueella alkanutta Hyvän työn -hanketta, joka pohjautuu Petteri Orpon hallituksen laajaan ohjelmaan, jonka tavoitteena on sosiaali- ja terveysalan henkilöstön riittävyyden ja työssä jaksamisen parantaminen, koulutuksen lisääminen ja koulutusrakenteiden kehittäminen.

Opinnäytetyön viitekehyksenä käytettiin sosiaalihuoltolakia, lapsiperheiden sosiaalityötä, palvelutarpeen arviointia, perhesosiaalityötä ja sosiaaliohjaajan kompetensseja. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena haastatteleamalla lapsiperheiden sosiaalityötä tekeviä sosiaaliohjaajia. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua haastattelua. Haastattelukysymykset laadittiin tutkimuskysymyksiin pohjautuen. Haastattelussa selvitettiin sosiaaliohjaajilta heidän työtehtäviään ja ajatuksia sekä kehitysideoita heidän työnkuvaansa liittyen.

Tuloksena saatiin selville laaja-alaiset sosiaaliohjaajan työtehtävät ja sosiaaliohjaajien omia ajatuksia ja kokemuksia heidän työnkuvaansa liittyen. Vankka substanssiosaaminen, monialainen verkostoyhteistyö ja asiakkaan kohtaamiseen liittyvät taidot korostuivat vastauksissa. Työtehtävien jatkuva laajeneminen ja ohjeistuksien toistuvat päivitykset herättivät huolta siitä, että perustehtävä saattaa hämärtyä uuden perehtymisen ja lisävastuiden myötä. Eriytetyn ja yhdenmetyksen työskentelyn välisiä eroja oli mahdollista tunnistaa vastausten pohjalta, mutta työskentelytavat eivät olleet yhteneväiset myöskään yksittäisen työskentelymallin sisällä. Useat kehitysehdotukset koskivat sosiaaliohjaajan työnkuvan selkeyttämistä. Tämä opinnäytetyö tukee kehitystyötä tuomalla esiin sosiaaliohjaajien arjen työtä ja tarkastelemalla työskentelytapojen vaihtelua hyvinvointialueen sisällä

Asiasanat: sosionomi, sosiaaliohjaaja, lapsiperheiden sosiaalityö, perhesosiaalityö, palvelutarpeen arviointi

Heli Räsänen

The Role of Social Counselors in Specialized and Integrated Child and Family Social Work

Year

2025

Pages

51

The purpose of this Bachelor's thesis was to examine the work of social counselors in child and family social services and to compare the differences between specialized and integrated working models. The aim was to produce information on the tasks and responsibilities of social counselors during the service needs assessment process, as well as within family social work. The findings of this thesis provide knowledge that can support the strategy of the Central Finland Wellbeing Services County in clarifying the role of social counselors and optimizing the division of labor, thereby promoting equality and accessibility of services. The working life partner for this thesis was the Child and Family Social Work Unit of the Wellbeing Services County of Central Finland. The thesis was part of the Hyvän työn rojekt, which is based on the programme of Prime Minister Petteri Orpo's government. The project's objectives include improving the sufficiency and well-being of social and health care personnel, increasing training opportunities, and developing education structures.

The theoretical framework of the thesis included the Social Welfare Act, child and family social work, service needs assessment, family social work, and the competencies of social counselors. The research was conducted as a qualitative study using semi-structured interviews with social counselors working in child and family services. The interview questions were based on the research questions and aimed to explore the counselors' tasks, experiences, and ideas for development regarding their roles.

The results indicate that social counselors perform a wide range of tasks and emphasized their strong expertise, multidisciplinary cooperation, and client interaction skills. However, the constant expansion of duties and frequent updates to guidelines raised concerns about the core responsibilities becoming obscured due to new tasks and onboarding requirements. Differences between the specialized and integrated working models were identified, but practices also varied within individual models. Many development suggestions focused on clarifying the role of social counselors. This thesis contributes to that goal by highlighting their everyday work and examining variations in working practices within the wellbeing services county.

Keywords: Bachelor of Social Services, social counselor, Child and Family Social Work, Family Social Work, Service Needs Assessment

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Opinnäytetyön työelämäkumppani	7
3	Sosiaalihuolto	7
3.1	Sosiaalihuoltolaki.....	7
3.2	Lapsiperheiden sosiaalityö.....	9
4	Lapsiperheiden sosiaalityö Keski-Suomen hyvinvointialueella	10
4.1	Palvelutarpeen arviointi.....	11
4.2	Perhesosiaalityö	12
5	Sosiaaliohjaaja.....	12
5.1	Työnkuva	13
5.2	Koulutus ja osaaminen	14
6	Aiemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt	16
7	Opinnäytetyön toteutus	16
7.1	Tarkoitus ja tavoite.....	17
7.2	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat	17
7.3	Aineistonkeruumenetelmä	17
7.4	Aineistonkeruu.....	18
7.5	Aineistonanalyysi.....	20
7.6	Eettisyys ja luotettavuus	22
8	Tulokset	24
8.1	Sosiaaliohjaajan työnkuva palvelutarpeen arvioinnissa	24
8.2	Sosiaaliohjaajan työnkuva perhesosiaalityössä	28
8.3	Eriytetyn ja yhdenntyn työskentelyn eroavaisuudet.....	33
9	Johtopäätökset ja pohdinta.....	39
	Lähteet.....	43
	Kuviot	45
	Liitteet	45

1 Johdanto

Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa on nostettu esiin sosiaali- ja terveysalan henkilöstövaje, joka uhkaa palveluiden saatavuutta ja ammattihenkilöstön hyvinvointia. Hallitus on käynnistänyt Hyvän työn -ohjelman (2024-2027), joka tähtää sosiaali- ja terveysalan henkilöstön riittävyyden ja työssä jaksamisen parantamiseen, koulutuksen lisäämiseen sekä työnjaon selkeyttämiseen. Ohjelman tavoitteena on mahdollistaa enemmän asiakas- ja potilastyötä, erityisesti sosiaaliohjaajien roolia selkeyttämällä ja työnjaon optimoinnilla. Tämä ohjelma vastaa laajasti tunnistettuun haasteeseen Suomessa, kuten osaavan henkilöstön saatavuusongelmiin erityisesti lastensuojelussa ja muilla sosiaalityön sektoreilla. Tämä ongelma näyttäytyy konkreettisesti palvelujen laadussa sekä lakisääteisten palvelujen tuottamisen vaikeudessa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023).

Tämän opinnäytetyön työelämäkumppanina on Keski-Suomen hyvinvointialueen lapsiperheiden sosiaalityö. Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia lapsiperheiden sosiaalityössä tehtävää sosiaaliohjaajan työtä ja vertailla millaisia eroavaisuuksia eriytetyn ja yhdennetyn työskentelymallin välillä on. Tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, millaisia työtehtäviä sosiaaliohjaajilla on palvelutarpeen arviointi -prosessin aikana sekä perhesosiaalityössä. Eriytetty työskentely lapsiperheiden sosiaalityössä tarkoittaa sitä, että palvelutarpeen arviointi ja perhesosiaalityö toteutetaan erillisinä prosesseina, ja ne ovat eri työntekijöiden vastuulla. Yhdennetyssä työskentelyssä taas palvelutarpeen arvioinnin tehnyt työntekijä jatkaa asiakkaan kanssa työskentelyä perhesosiaalityön osalta, ollen asiakkaan oma työntekijä koko prosessin ajan.

Tutkimuskysymyksiä on kaksi: Millainen työnkuva sosiaaliohjaajalla on lapsiperheiden sosiaalityössä ja miten eriytetty ja yhdennetty työskentely eroavat toisistaan?

Tämän opinnäytetyön tulokset tarjoavat tietoa, joka voi tukea Keski-Suomen hyvinvointialueen strategiaa sosiaaliohjaajien työnkuvan selkeyttämisessä ja työnjaon optimoinnissa, parantaen näin palveluiden yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta. Sosiaaliohjaajan työnkuva vaihtelee paikkakunnan, tiimin ja yksilöiden välillä, joten sen tarkempi tutkiminen on tarpeen. Hyvinvointialueella on tunnistettu, että palvelut eivät vielä ole yhdenmukaiset eri paikkakuntien välillä, jonka vuoksi tämänkaltaiselle tarkastelulle on tarvetta. Keski-Suomen hyvinvointistrategia on asettanut tavoitteekseen vahvistaa asukkaiden kokemusta omasta hyvinvoinnistaan, parantaa palveluiden yhdenvertaisuutta ja saatavuutta sekä kehittää toiminnan kustannustehokkuutta (Keski-Suomen hyvinvointialue 2023).

2 Opinnäytetyön työelämäkumppani

Opinnäytetyön työelämäkumppanina toimii Keski-Suomen hyvinvointialueen perhesosiaalityö. Työelämäkumppani tarjoaa sosiaalihuoltolain (SHL 1301/2014) mukaisia palveluja lapsiperheille. Palveluilla pyritään tukemaan perheitä rakentamalla jokaisen yksilöllistä tilannetta parhaiten tukeva palvelukokonaisuus. Työtä tehdään tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti osallistaen perhettä sekä hyödyntämällä perheen tukiverkostoja. Koska asiakkaat ovat alaikäisiä lapsia, työskennellään tiiviisti myös huoltajien kanssa. Moniammatillinen yhteistyö esimerkiksi koulujen, päiväkotien, muiden hoitotahojen sekä läheisten kanssa on suuressa roolissa. Sosiaalihuoltolain mukainen työskentely on aina perheille vapaaehtoista. Tärkeimpänä tavoitteena on aina lapsen sekä koko perheen hyvinvoinnin tukeminen ja parantaminen. (Keski-Suomen Hyvinvointialue 2025a.)

Perhesosiaalityön kautta asiakkuudessa oleville perheille myönnettäviä palveluja ovat sosiaalityö, sosiaaliohjaus, erityisen tuen perhetyö, ammatillinen tukihenkilötoiminta ja tukiperhe-toiminta. Lisäksi asiakkaille voidaan vireyttää tai puoltaa esimerkiksi kotipalvelun tai varhaisen tuen perhetyön tai ensi- ja turvakodin väkivaltatyön saamista. Näiden palvelujen saaminen ei kuitenkaan edellytä perhesosiaalityön asiakkuutta. Asiakkuus on aina tukea tarvitsevan lapsen nimissä, mutta työskentelyä tehdään niiden perheenjäsenten kanssa, joiden kanssa työskentelyn nähdään edesauttavan positiivista muutosta ja jotka ovat halukkaita työskenteleeseen. (Lapsiperheiden sosiaalityön perehdytysmateriaali.)

3 Sosiaalihuolto

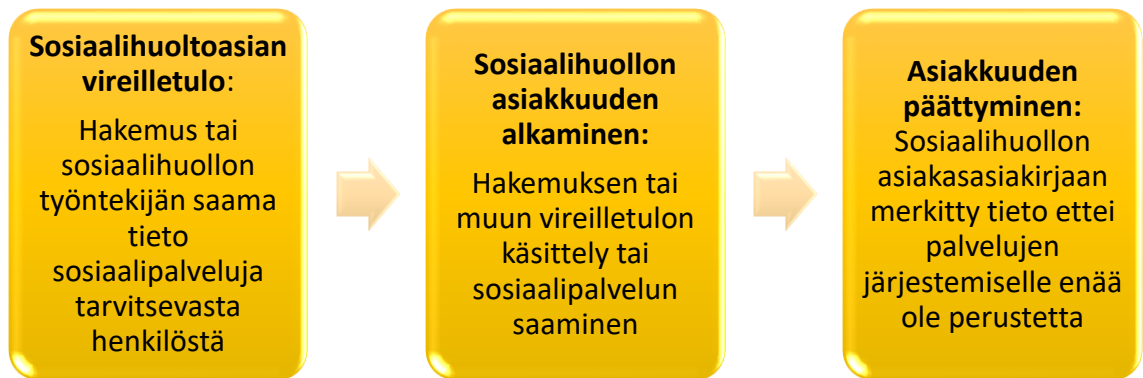
Tämä luku käsittelee sosiaalihuoltoa, joka Suomessa perustuu sosiaalihuoltolakiin (SHL 1301/2014). Laki ohjaa sekä palvelujen sisältöä että sosiaalialan ammattihenkilöstön toimintaa, painottaen asiakkaan ja erityisesti lapsen edun ensisijaisuutta. Keskeinen osa sosiaalihuoltoa on lapsiperheiden sosiaalityö, jonka tarkoitus on tarjota ennaltaehkäisevää ja vapaaehtoisuuteen perustuvaa tukea perheiden arkeen. Palvelut, kuten perhetyö, kotipalvelu ja sosiaalityö tai -ohjaus, kohdistuvat usein perheisiin, joissa on monimuotoisia ja joskus ylisukupolvisia haasteita. Tavoitteena on vahvistaa perheen toimintakykyä ja ehkäistä raskaampien erityispalvelujen kuten lastensuojelun tarvetta.

3.1 Sosiaalihuoltolaki

Sosiaalihuoltolaki (SHL 1301/2014) määrittelee Suomessa toteuttavia sosiaalipalveluja. Lain tarkoitus on varmistaa kaikille yhdenvertaiset ja tarpeenmukaiset sosiaalipalvelut, joiden avulla voidaan ylläpitää ja lisätä kansalaisten hyvinvointia. Sosiaalipalvelu tarkoittaa hyvinvointialueiden sekä yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden toteuttamia palveluja, joilla edesautetaan ihmisten hyvinvointia, toimintakykyä sekä turvallisuutta. Sosiaalihuoltolaki

määrittelee lisäksi ammattihenkilökunnan työkuviin, vastuisiin ja koulutusvaatimuksiin liittyviä yksityiskohtia.

SHL asettaa, että asiakkaan ja ennen kaikkea lapsen edun on oltava ensisijainen kriteeri palveluita järjestettäessä ja toteutettaessa. 5 § määrittää, että lapsen asioista päätettäessä on varmistettava lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin toteutuminen. 11 §:n mukaisia tuen tarpeita ovat taloudelliset haasteet, asumiseen liittyvät vaikeudet, sosiaalinen syrjäytyminen, väkivallan uhka tai kokeminen, äkilliset kriisitilanteet, riippuvuus- tai mielenterveysongelmat, lapsen hyvinvoinnin vaarantuminen, päivittäiselämän haasteet tai muu tuen tarve. Kuvio 1 osoittaa yksinkertaistetusti sosiaalihuollon asiakaspolun päävaiheet.

Kuvio 1: Sosiaalihuollon asiakaspolku (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 §34)

Tuen tarpeen ilmetessä on hyvinvointialueella sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden järjestämisvastuu. Sosiaalihuollon palveluja tarvitsevalla on oikeus palvelutarpeen arviointiin, ellei sen tekemättä jättäminen ole selkeästi perusteltua. SHL:n 39 § määrittää, että asiakkaaksi tulevalle henkilölle on laadittava asiakassuunnitelma, jollei tätä voida pitää perustellusti tarpeettomana. Asiakassuunnitelma tulee tarkistaa tarpeen tullen. Sosiaalihuoltolain § 49 a:n mukaan jokaisessa sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja tuottavassa yksikössä tulee olla riittävä määrä ammattihenkilöstöä, jonka koulutus ja tehtäväjako vastaavat yksikön palvelutarpeeseen. Sosiaalialan henkilöstön tehtävien jakaantumisen on tuettava asiakkaan edun toteutumista ja sen tulee perustua ammattitaitoon sekä koulutukseen (Sosiaalihuollon soveltamisopas 2024.)

3.2 Lapsiperheiden sosiaalityö

Lapsiperheiden sosiaalityö on osa sosiaalihuoltoa ja keskittyy tukemaan lasten sekä perheiden hyvinvointia järjestämällä heidän tarpeitaan vastaavia palveluja sekä ohjaamaan ja neuvomaan perheitä haastavissa elämäntilanteissa. Sosiaalihuoltolain lisäksi lapsiperheiden sosiaalityötä ohjaavat muun muassa lastensuojelulaki (LS 417/2007), vammaispalvelulaki (675/2023), laki asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) sekä tietysti perustuslaki (731/1999). (Kiili, Jaakola, Anis, Lamponen & Stenvall 2024, 7-8.)

Lapsiperheiden sosiaalityö on suostumusperusteista ja perheille vapaaehtoista työskentelyä sekä täten osa varhaisen tuen palveluja. Näitä palveluja kutsutaan myös peruspalveluiksi ja ne ovat aina ensisijaisia erityispalveluihin kuten lastensuojelun palveluihin verrattuna. Lapsiperheiden sosiaalityön palvelut ovat usein vahvasti kotiinpäin vietäviä. Palvelumuotoja ovat perhetyö, kotipalvelu, ohjaus ja neuvonta, toimeentuloa tukeva tuki sekä tukihenkilö ja -perheteroiminta. Palveluiden tavoite on toimia ennaltaehkäisevinä, jotta perhe ei päätyisi tehostettuihin erityispalveluihin. Pohjimmainen tavoite on tuoda tukea perheen kotiin niin, että lapsen olisi turvallista asua kotona eikä sijoitukseen tarvitsisi päätyä. (Kiili ym. 2024, 8.)

Lapsiperheiden sosiaalityön asiakkaiden tuen tarpeet ovat moninaisia ja monitahoisia. On tunnistettu, että perheiden haasteet ovat usein ylisukupolvisia ja kasaantuvat tiettyihin perheisiin. Perheen historia ja taustatekijät ovat suuressa roolissa vaikuttamassa siihen, kuinka perhe tulevaisuudessa pärjää ja millaisia vaikeuksia he kohtaavat. Haasteiden kasaantuminen lisää tuen tarvetta ja tekee oikeiden palvelujen ja avun määrittämisestä vaativaa työtä. Lapsiperheiden sosiaalityön asiakaslapsilla voi olla esimerkiksi neuropsykiatrisia haasteita, kouluakäymättömyyttä, rikollisuutta, päihteidenkäyttöä, koulukiusaamista tai traumoja. Asiakasvanhemmillä sen sijaan korostuvat väkivallan eri muodot, parisuhdeongelmat, mielenterveyshaasteet, päihteidenkäyttö, vanhemmuuden haasteet sekä erilaiset riippuvuudet. (Kiili ym. 2024, 8.)

Sosiaalihuoltolaki (SHL 1301/2014) §36 määrittää, että sosiaalihuollon ammattihenkilön saadessa tieto henkilöstä, jolla on sosiaalihuollon tarve, tulee avun kiireellisyys määritellä viipymättä. Sama pykälä asettaa, että jokaisella on oikeus palvelutarpeen arviointiin, ellei tätä todeta selkeästi tarpeettomaksi. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen kohdalla on seitsemän arkipäivän aikaraja, jonka sisällä palvelutarpeen arviointi tulee aloittaa. Laskenta aloitetaan asian vireilletulosta seuraavasta päivästä. Palvelutarpeen arviointi tulee suorittaa kolmen kuukauden sisällä. Arvioinnin laajuus määritellään tilannekohtaisesti ja tarpeen mukaisesti. Palvelutarpeen arvioinnin valmistuessa, tulee selvitys tuoda asiakkaan tietoon ymmärrettävällä tavalla. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen kohdalla palvelutarpeen arvioinnista vastaa sosiaalityöntekijä. Arvioinnin yhteydessä tehdään lastensuojelutarpeen selvitys, ellei asia selkeästi osoita, ettei lastensuojelullisille tukitoimille ole tarvetta. Arvioinnin päätteeksi

laaditaan yhteenveto, johon on tiivistetty selvityksen sisältö ja tehdyt havainnot. Selvityksen yhteenvetoon tulee kirjata selkeästi sekä työntekijän että asiakkaan näkemys tuen tarpeesta. (SHL 1301/2014; Lahtinen & Pynnönen 2020, 11-18.)

4 Lapsiperheiden sosiaalityö Keski-Suomen hyvinvointialueella

Tämä luku käsittelee Keski-Suomen hyvinvointialueella tehtävää sosiaalihuoltolain (SHL 1301/2014) mukaista lapsiperheiden sosiaalityötä. Lapsiperheiden sosiaalityö on varhaisen tuen palveluihin kuuluva toimintayksikkö, joka pitää sisällään palvelutarpeen arvioinnin ja perhesosiaalityön. Keski-Suomen hyvinvointialueella lapsiperheiden sosiaalityötä toteutetaan sekä yhdennettynä että eriytettynä paikkakuntaakohtaisen alueen mukaan. Eriytetty työskentely lapsiperheiden sosiaalityössä tarkoittaa sitä, että palvelutarpeen arviointi ja perhesosiaalityö toteutetaan erillisinä prosesseina, ja ne ovat eri työntekijöiden vastuulla. Yhdennetyssä työskentelyssä taas palvelutarpeen arvioinnin tehnyt työntekijä jatkaa asiakkaan kanssa työskentelyä perhesosiaalityön osalta, ollen asiakkaan oma työntekijä koko prosessin ajan. Keski-Suomen hyvinvointialue on jaettu keskiseen, itäiseen, läntiseen ja pohjoiseen alueeseen (kuvio 2).

Pohjoinen ● Läntinen ● Keskinen ● Itäinen ●

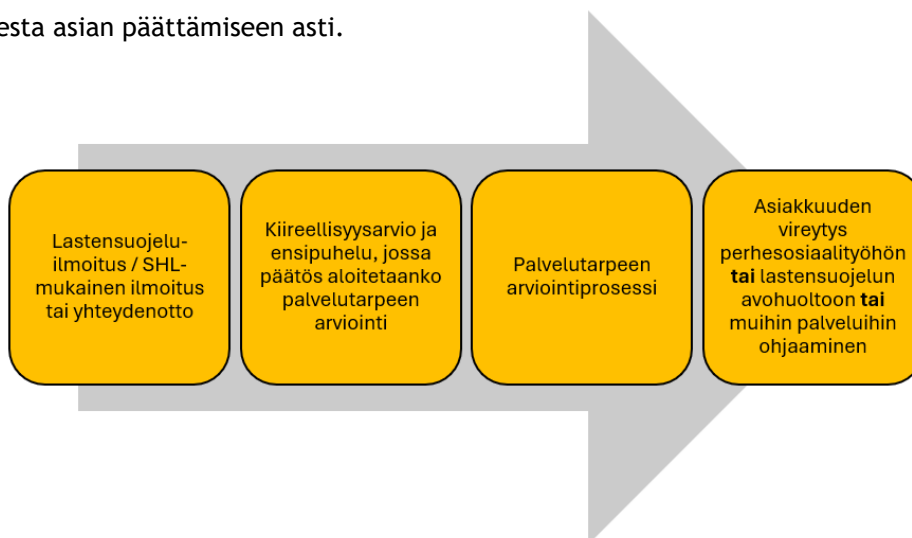
Kuvio 2: Lapsiperheiden sosiaalityön aluejako Keski-Suomen hyvinvointialueella

4.1 Palvelutarpeen arviointi

Palvelutarpeen arviointitiimi tarjoaa ohjausta ja neuvontaa lapsiperheiden asioissa. Yhteyttä voi ottaa kuka tahansa, jolla on herännyt huoli lapsen tai perheen tilanteesta ja kaipaa neuvoja asioiden hoitamiseksi. Palvelutarpeen arvioinnissa sosiaaliohjaajat ja sosiaalityöntekijät käsittelevät lisäksi hyvinvointialueen asukkaista tehdyt sosiaalihuoltolain mukaiset yhteydenotot sekä lastensuojeluilmoitukset. Yhteydenottojen pohjalla voi olla huoli esimerkiksi lapsen hyvinvoinnista, vanhempien jaksamisesta, päihteidenkäytöstä tai ristiriitatilanteista perheessä. (Keski-Suomen hyvinvointialue 2025b.)

Palvelutarpeen arvioinnin saatua yhteydenotto tai ilmoitus, selvitetään ensimmäisenä tilanteen kiireellisyys. Tämä ensiarvio tulee tehdä viipymättä, mutta viimeistään seitsemän arkipäivän kuluessa. Palvelutarpeen arvioinnin työntekijä on yhteydessä molempiin huoltajiin sekä lapsen tai nuoren iän salliessa myös häneen. Alkuun arviota tehdään puhelimitse ja tässä vaiheessa voidaan jo ohjata perhettä kohti sopivia ennaltaehkäiseviä palveluja. Mikäli alkuselvittelyjen aikana todetaan, että tilanne vaatii laajempaa selvitystä, aloitetaan perheelle palvelutarpeen arviointiprosessi. (Keski-Suomen hyvinvointialue 2025b.)

Palvelutarpeen arvioinnin tulee valmistua kolmen kuukauden määräajassa ja työskentelyn aikana perheen lapsella on oma nimetty työntekijä. Prosessi pitää sisällään vanhempien tapaamisten lisäksi lähtökohtaisesti lapsen tapaamisen ja mahdollisesti muiden perheen verkostojen kuten päiväkodin tai koulun kanssa tehtävän yhteistyön. Työskentelyn aikana palvelutarpeen arvioinnin sosiaalityöntekijä arvioi tarvittaessa myös lastensuojelun tarpeen. Prosessin aikainen työskentely määrittyy vahvasti perheen tarpeiden pohjalta ja tilannekohtaisesti. (Keski-Suomen hyvinvointialue 2025b.) Alla olevassa kuviossa näkyy eriytetyn palvelutarpeen arvioinnin prosessin eteneminen asian vireilletulosta eli yhteydenoton tai ilmoituksen saapumisesta asian päättämiseen asti.

Kuvio 3 Palveluihin ohjautuminen eriytetystä lapsiperheiden sosiaalityössä

Palvelutarpeen arviointijakson päätyttyä selvitys päätetään. Selvityksessä voidaan päätyä siihen, ettei pidempikestoiselle työskentelylle ole tarvetta, jolloin perhe voidaan ohjata ennaltaehkäisevien palvelujen pariin. Jos pidempikestoiselle työskentelylle nähdään tarvetta, viireytetään asiakkuus perhesosiaalityöhön tai lastensuojelun avohuoltoon. Asiakkuus ohjataan perhesosiaalityöhön, mikäli palvelutarpeen aikana on osoittautunut tarve pidempiaikaiselle suunnitelmalliselle työskentelylle, johon voidaan vastata sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaisilla palveluilla. Asiakkuus viireytetään lastensuojelun avohuoltoon siinä tapauksessa, että lapsi on suojelun tarpeessa ja perheen tilanne vaatii lastensuojelulain (417/2007) määrittelemiä tukitoimia. (Keski-Suomen hyvinvointialue 2025b.)

4.2 Perhesosiaalityö

Perhesosiaalityö tarkoittaa sosiaalihuoltolain mukaista työskentelyä, jota tarjotaan asiakkuudessa oleville lapsille ja heidän perheilleen. Perhesosiaalityö pitää sisällään sosiaalityön ja -ohjauksen palvelut. Erityisen tuen arvio tehdään tapauskohtaisesti. (Lapsiperheiden sosiaalityön perehdytysmateriaali.) Erityisen tuen tarpeessa olevaksi voidaan määritellä lapsi, jolla on lapsen terveyttä tai kehitystä uhkaavat kasvuolosuhteet, haasteita saada tarvitsemiaan palveluja ilman tukea tai muita merkittävästi lapsen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä (Sosiaaliturvaopas 2025).

Palvelutarpeen arvioinnin arvioitua lapsella erityisen tuen tarve, mutta lastensuojelullista huolta ei ole, siirtyy lapsi perhesosiaalityöhön. Tällöin asiakkaalle eli lapselle nimetään oma sosiaalityöntekijä, jolla on vastuu lapsen asiakkuudesta ja palvelukokonaisuuden järjestämisestä. Jos lapsella ei arvioida erityisen tuen tarvetta, mutta nähdään lapsen tai perheen hyötyvän sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden tuesta, viireytetään asiakkuus yleiseen tukeen eli sosiaaliohjaukseen. Sosiaaliohjauksen avulla lasta ja perhettä voidaan tukea ja neuvoa haastavissa elämäntilanteissa ja tällöin sosiaaliohjaaja toimii lapsen vastuutyöntekijänä. (Keski-Suomen hyvinvointialue 2025a.)

5 Sosiaaliohjaaja

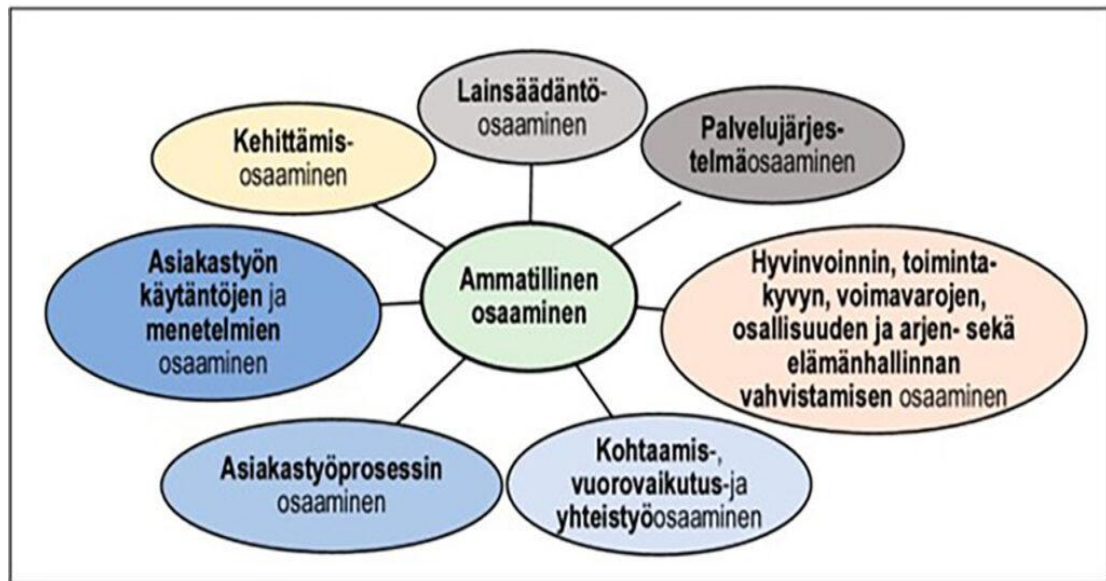
Tässä luvussa tarkastellaan sosiaaliohjaajan yleistä työnkuvaa sekä työn monimuotoisuutta sosiaalialalla. Luvussa esitellään eri asiakasryhmiä, joiden kanssa sosiaaliohjaaja voi työskennellä, sekä tarkastellaan sosiaaliohjaajalta edellytettäviä henkilökohtaisia ja ammatillisia ominaisuuksia. Lisäksi luvussa käsitellään sosiaaliohjaajan tehtävään liittyviä osaamisvaatimuksia sekä koulutuksen kautta hankittavia kompetensseja, jotka tukevat sosiaaliohjaajan työn toteuttamista käytännössä.

5.1 Työnkuva

Sosiaalihjaajan työnkuva on tunnetusti laaja, ja siihen vaikuttavat merkittävästi sekä tehtävän luonne että asiakasryhmä, jonka kanssa sosiaalihjaaja työskentelee. Sosiaalihjaaja toimii ennen kaikkea ihmisten kohtaajana - hän työskentelee erilaisten elämäntilanteiden ja monimuotoisten haasteiden parissa olevien henkilöiden kanssa. Työympäristö voi sijoittua julkiselle, yksityiselle tai kolmannelle sektorille. Sosiaalihjaajan keskeinen tehtävä on tarjota asiakkaille ohjausta, neuvontaa ja tukea. Asiakaskunta voi koostua esimerkiksi lapsista, nuorista, aikuisista, vammaisista henkilöistä, päihdeongelmista kärsivistä, mielenterveyskuntoutujista, ikääntyneistä tai maahanmuuttajista. Sosiaalihjaajan tavoitteena on edistää asiakkaidensa hyvinvointia ja elämänlaatua sekä ehkäistä syrjäytymistä. (Duunitori 2025.)

Lapsiperheiden sosiaalityössä sosiaalihjaaja työskentelee lasten, nuorten, heidän perheidensä sekä muiden perheen elämässä olevien toimijoiden, kuten koulujen, päiväkotien ja neuvoloiden kanssa. Perheiden haasteet voivat olla monitahoisia ja vaativat usein moniammatillista yhteistyötä. Sosiaalihjaajan tehtävä on kartoittaa perheen tuen tarpeita, selvittää perheen tilannetta parhaiten tukevat palvelut ja ohjata perhettä näitä kohti. Sosiaalihjaajan työn keskiössä on keskusteleminen ja kuunteleminen. Perheellä voi olla tuen tarve esimerkiksi neuropsykiatrisissa haasteissa, kouluikämyönteisyydessä, perheen sisäisessä kommunikaatiossa tai vanhemmuudessa. (Duunitori 2025; Helminen 2022, 33-35.)

Sosiaalihjaajalta odotetaan oman kenttensä erityisammattiosaamista, joka pitää sisällään asiakasryhmän kannalta oleellisten palvelujen ja lainsäädännön tuntemisen sekä oman työskentelyalueen erityispiirteet. Sosiaalihjaajan tulee tunnistaa asiakkaidensa voimavaroja sekä kyetä omalla työskentelyllään lisäämään voimavaroja vahvistavia tekijöitä ja vähentämään voimavaroja heikentäviä tekijöitä. Sosiaalihjaaja kohtaa asiakkaan tämän omassa ympäristössä kunnioittavasti ja ammattitaidolla sekä hallitsee asiakasprosessin eri vaiheet. Sosiaalihjaaja voi osittain tai kokonaisuudessaan tarjota työssään sosiaalihjauksen palvelua (Helminen 2022, 44, 31-32.)

Kuvio 4 Ammatillinen osaaminen sosiaalihojauksen tehtävissä (Helminen 2022, 32)

Sosiaalihojauksella tarkoitetaan yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa, ohjausta ja tukea palvelujen käytössä sekä yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. Tavoitteena on yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen vahvistamalla elämänhallintaa ja toimintakykyä. (Sosiaalihuoltolaki (SHL 13/2014, § 16.)

5.2 Koulutus ja osaaminen

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005) 6 § määrittelee sosiaalihojajan kelpoisuudeksi tehtäviä vastaavan sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon. Sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto antaa lisäksi kelpoisuuden toimia sosiaalihuollon johtotehtävissä, mikäli henkilöllä on lisäksi riittävä johtamistaito ja alan tuntemus, pois sulkien sosiaalityön tai varhaiskasvatuksen johtotehtävät, jotka vaativat erillisen tutkinnon. (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005.)

Sosiaalihojajan lainmukaisen koulutusvaatimuksen täyttää sosionomin, geronomin ja kuntoutuksen ohjaajan ammattikorkeakoulututkinto. Edellä mainitut tutkinnot ovat 210 opintopisteen laajuisia. (Duunitori 2025.) Opintopolku (2025a) määrittelee sosionomin sosiaalisen hyvinvoinnin asiantuntijaksi, joka tukee ihmisten jokapäiväisestä elämästä selviytymistä ja tarjoaa palveluohjausta. Geronomi puolestaan tukee vanhusten hyvinvointia ja arvokasta kohtaamista sekä edesauttaa niin yksilöiden kuin yhteisöjenkin toimintakykyä (Opintopolku 2025b). Kuntoutuksen ohjaaja tekee arvioita, suunnittelee ja vastaa kuntoutuksen toteutuksesta erilaisten toimintakykyhaasteiden parissa (Opintopolku 2025c).

Sosionomin ammattitutkinnon osaamistavoitteet ovat hyvin linjassa sosiaaliohjaajan työnku-
van kanssa. Sosionomin osaamiseen sisältyy niin sanottua ohjausosaamista, joka on asiakasta
eteenpäin vievä työote. Sosionomi kartoittaa ja vahvistaa asiakkaan voimavaroja, tunnistaa
voimavaroja heikentäviä tekijöitä ja kykenee hahmottamaan asiakkaan kokonaiselämäntilan-
teen sekä siinä olevat tuen tarpeet. Sosionomiopinnot pitävät sisällään palvelujärjestelmä-
osaamista, joka on oleellista ohjaustyötä tehdessä. Lisäksi sosionomin täytyy kyetä löytämään
palvelujärjestelmästä juuri kyseisen asiakasta tilannetta oikea-aikaisesti tukevat palvelut,
jotka eivät myöskään kuormita asiakasta entisestään. (Sayed & Helminen, 2017, 60.)

Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto (SOAMK) määrittelee sosio-
nomin AMK-tutkinnon tarjoamia kompetensseja, jotka ovat laajalti sovellettavissa sosiaa-
lialalla. SOAMK on asettanut erilliset kompetenssit YAMK-tutkinnoilla sekä varhaiskasvatuksen
sosionomeille. Kompetenssit on hyväksytty viimeksi vuonna 2023. (SOAMK, 2023.)

Kuvio 5 Sosionomi AMK:n kompetenssit (SOAMK 2023)

Tehtävien vaativuuden arviointi (TVA) määrittelee työn vaativuuden kautta työstä maksetta-
vaa tehtäväkohtaista palkkaa. TVA arvioi tehtävien vaativuutta nimenomaan palkkaryhmittäin
ja vertailee eri paikkakuntien samoja työtehtäviä keskenään. Käytännössä TVA osoittaa palk-
karyhmän sisällä olevista vaativuustasoista oikean tehtävien vaativuuden perusteella. Yleis-
tään voidaan todeta työn olevan sitä vaativampaa, mitä enemmän sen tekeminen vaatii teki-
jältään osaamista ja yhteistyötaitoja sekä kuinka merkityksellisiä vaikutuksia työllä on ja
kuinka haastavissa olosuhteissa työtä tehdään. (Talentia 2005)

6 Aiemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt

Valtioneuvoston ja selvitys- ja tutkimustoiminnan vuonna 2024 julkaisema tutkimus selvitti lasten, nuorten ja perheiden sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden kokonaistilannetta. Tutkimuksessa huomattiin, että kotiin vietäviä palveluja on käytetty enemmän kuin aiemmin ja asiakkuudet lastensuojelun avohuollossa olivat vähentyneet. Tutkijat tekivät tästä päätelmän, että sosiaalihuollon uudistuksen mukainen tavoite erityistason palveluista perustason palveluihin on lähtenyt konkretisoitumaan. Tutkimuksessa paljastui, että vaikka painopiste on siirtynyt varhaiseen tukeen, ei matalan kynnyksen tukea saatu tarjottua kaikille sitä tarvitseville. Osasyynä tähän tunnistettuun liian vähäinen resurssointi varhaiseen tukeen. Tutkimuksen tulosten pohjalta laadittiin valtiotoimijoille suosituksia, jotta perustason palveluja saataisiin vahvistettua. Tutkimuksen pohjalta suositeltiin hyvinvointialueita lisäämään panostusta perustason eli varhaisen tuen palveluihin. (Valtioneuvosto 2024a.)

Sosiaaliohjaajan roolista ja työnkuvasta on julkaistu useita opinnäytetöitä sekä muita tutkimuksia, mutta lapsiperheiden näkökulma on tutkimuksissa aliedustettuna. Sosiaaliohjaajan työnkuvaa ja työtehtäviä on pohdittu muun muassa aikuissosiaalityön (Ikäläinen, Kuhlberg, Mäläskä & Timoskainen 2022) näkökulmasta, jossa korostui palvelutarpeen arviointi, ohjaus ja neuvonta sekä asiakkaiden hyvinvoinnin kokonaisvaltainen tukeminen. Aaltonen (2020) tunnisti tutkiessaan psykiatrista erikoissairaanhoidoa sosiaaliohjaajan näkökulmasta, että työtehtävissä korostui niin ikään ohjaus ja neuvonta, mutta myös kuntouttava työskentely ja vahva verkostoyhteistyö. Gerontologisessa työssä on Hokkasen (2024) mukaan vahva sosiaaliohjauksellinen ote, jossa yhdistyy muun muassa taloudellinen neuvonta ja asiakkaan kuntoutus. Lastensuojelun sosiaaliohjaajan työnkuva on suurilta osin työparityötä sisältäen myös itsenäistä työskentelyä, jossa dokumentointi, verkostoyhteistyö ja yhteydenpito asiakkaan kanssa ovat suuressa roolissa (Saranpää & Palomurto 2024). Lisäksi useissa opinnäytetöissä on pohdittu tarkemmin sosiaaliohjauksen palvelua ja sen tarkoitusta sekä sosiaaliohjaajan roolia työparityöskentelyssä sosiaalityöntekijän kanssa.

7 Opinnäytetyön toteutus

Tämä luku käsittelee opinnäytetyön toteutusvaihetta. Luku kuvaa opinnäytetyön tarkoitusta ja tavoitteita, joihin on pyritty valituilla menetelmillä pääsemään. Opinnäytetyön ja aineistonkeruun menetelmälliset valinnat esitellään perustellen niiden soveltuvuus nimenomaan tämän opinnäytetyön tarkoitusta varten. Aineistonkeruuprosessi ja aineistonanalyysivaihe kuvataan yksityiskohtaisesti havainnollistaen opinnäytetyön tekoprosessin toteuttamista lukijalle. Luvun lopuksi käydään läpi eettisiä näkökulmia, jotka on otettu opinnäytetyön teossa huomioon suunnitelmavaiheesta lähtien.

7.1 Tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena on saada lisätietoa lapsiperheiden sosiaalityössä tehtävästä sosiaaliohjaajan työstä ja tutkia millaisia eroavaisuuksia eriytetyn ja yhdennetyn työskentelyn välillä on. Tavoitteena on selvittää, millaisia työtehtäviä sosiaaliohjaajilla on palvelutarpeen arviointi -prosessin aikana sekä perhesosiaalityössä. Opinnäytetyön tulokset tarjoavat hyvinvointialueelle lisätietoa sosiaaliohjaajan työskentelyn konkretiasta ja tällöin mahdollistavat parhaiden toimintatapojen löytämisen ja yhdenvertaisempien toimintamallien luomisen. Tutkimuskysymyksiä on kaksi ja ne ovat: Millainen työnkuva sosiaaliohjaajalla on lapsiperheiden sosiaalityössä ja miten eriytetty ja yhdennetty työskentely eroavat toisistaan?

7.2 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

Laadullinen tutkimus pyrkii ymmärtämään tutkimaansa asiaa syvällisesti ja useasta kulmasta tarkasteltuna. Laadullista tutkimusta määrittää tarkoituksenmukaisuus ja halu ymmärtää tutkittavaa asiaa tai ilmiötä. Laadullinen tutkimus tarjoaa usein sellaisille asioiden mahdollisuuksien tulla kuulluksi, jotka ilman tutkimusta saattaisivat jäädä kuulematta. (Hakala 2024, 34.)

Laadullisen tutkimusmenetelmän valintaan vaikuttivat useat eri seikat. Tässä opinnäytetyössä pyritään selvittämään yksilöiden työtehtäviä ja työnkuva, jolle on tietyt yleisraamit, mutta jonka käytännön toteutus on kiinni tekijästään. Työn tekeminen määrittyy siis hyvin yksilöllisesti kunkin työntekijän ammattitaidon, työhistorian ja esimerkiksi henkilökohtaisten kiinnostusten kohteiden mukaan. Laadullinen tutkimus mahdollistaa myös sen, että tutkimuskysymys voi elää tutkimuksen aikana ja tutkimus muovautuu tutkimusaineiston mukaan (Hakala 2024, 20). Laadullista ja määrällistä tutkimusta erottavat toisistaan näkökulma. Määrällisessä tutkimuksessa katsotaan tutkittavaa asiaa tai ilmiötä ylhäältä päin ja tehdään tätä kautta päätelmiä. Laadullisessa tutkimuksessa mennään lähelle tutkittavaa ja pyritään tuomaan tutkittavan näkökulma esiin. (Hakala 2024, 25.)

Tällä opinnäytetyöllä halutaan kuulla nimenomaan sosiaaliohjaajien itse kertomana heidän työtehtäviinsä ja työnkuvaan kuuluvia asioita, sillä vain he tietävät mistä heidän työpäivänsä todellisuudessa koostuvat. On myös merkityksellistä kuulla työtehtävien lisäksi sosiaaliohjaajien ajatuksia ja mielipiteitä näistä työtehtävistä, jotta pystytään tunnistamaan työnkuvan kehityskohteita ja mahdollistetaan työskentelyn jatkokehitys yhteneväisemmäksi.

7.3 Aineistonkeruumenetelmä

Tässä opinnäytetyössä kerättiin materiaalia puolistrukturoidun haastattelun avulla. Haastattelua pidetään yhtenä suosituimmista laadullisen tutkimuksen menetelmistä aineistonkeruussa. Haastattelu mahdollistaa tiedon saamisen siten, että tietoa värittää haastateltavien omat kokemukset, näkemykset ja mielipiteet (Hakala, 2024, 115.) Tutkittavaa työtä tekevät

ammattilaiset työskentelevät tietyissä raameissa, mutta omalla tavallaan. Lapsiperheiden parissa työskentelevät sosiaaliohjaajat työskentelevät sekä itsenäisesti että työpareittain ja omaa työskentelyä värittää jokaisen henkilökohtainen sekä ammatillinen historia. Työtä tehdään vahvasti omalla persoonalla ja omien taitojen sekä mielenkiinnon kohteiden puitteissa. Haastattelu mahdollistaa erilaisten työskentelytapojen tarkastelun ja vertailun.

Puolistrukturoidussa haastattelussa haastattelijalla on haastattelurunko (Liite 1), johon haastattelun kulku pohjautuu, mutta samalla improvisointi mahdollistuu eikä runko rajoita keskustelua liikaa (Hakala 2024, 117). Haastattelun toteutuksen yksityiskohdat määräytyvät halukkaiden haastateltavien lukumäärän mukaan. Haastateltavien lukumäärän ollessa korkeampi, on ajankäytöllisistä syistä järkevämpää järjestää pienryhmähaastatteluja, mutta lukumäärän ollessa matalampi, mahdollistuu yksilöhaastattelun toteutus. Merkityksellisintä on tarjota jokaisella kyseisissä tehtävissä työskentelevälle mahdollisuus osallistua opinnäytetyöhön ja haastattelumenetelmä mukautuu tähän.

7.4 Aineistonkeruu

Opinnäytetyötä varten haastateltiin Keski-Suomen hyvinvointialueen lapsiperheiden sosiaalityössä työskenteleviä sosiaaliohjaajia. Haastateltavaksi kutsuttiin kaikki kyseisissä työtehtävissä olevat sosiaaliohjaajat, joita hyvinvointialueella on yhteensä 33 kappaletta. Haastateltavien lopulliseksi määräksi muodostui 12. Opinnäytetyötä varten haettiin hyvinvointialueelta tutkimuslupa ja opinnäytetyösuunnitelma lisättiin hakemuksen liitteeksi. Halukkaita haastateltavia tiedusteltiin ensin saatekirjeellä sähköpostitse johtavien sosiaalityöntekijöiden kautta. Haastattelusta kiinnostuneet olivat suoraan yhteydessä opinnäytetyön tekijään sähköpostitse. Haasteeksi muodostui tiedon välittyminen haastateltaville, jonka vuoksi asia nostettiin esille myös sosiaaliohjaajien yhteisessä kehittämisaamupäivässä ja muistutussähköpostin muodossa, jonka jälkeen haastateltavia alkoi tulla lisää. Haastatteluun ilmoittautuneille lähetettiin sähköpostitse tiedote opinnäytetyön osallistujalle, tietosuojaseloste, haastattelurunko sekä opinnäytetyön osallistujan suostumuslomake.

Haastattelut toteutettiin etäyhteyksin Teams-alustalla. Haastattelutavan valinta perusteltiin sillä, että osa haastateltavista työskentelee kauempana ja yhdenvertaisen haastattelutilanteen luomiseksi sekä ajankäytön optimoinnin ja nauhoittamisen käytännöllisyyden vuoksi etähaastattelu oli selkein valinta. Haastattelut tallennettiin, jolloin haastattelutilanteesta kerättiin video- ja äänimateriaalia sekä litteroitua tekstiä. Haastatteluun osallistumiseen ja haastattelun nauhoittamiseen sekä äänittämiseen pyydettiin opinnäytetyöhön osallistujilta kirjallinen suostumus etukäteen ja suostumus varmennettiin haastattelun alussa. Osallistuja sai milloin tahansa perua suostumuksensa osallistua opinnäytetyöhön. Opinnäytetyöstä laadittiin aineistonhallintasuunnitelma.

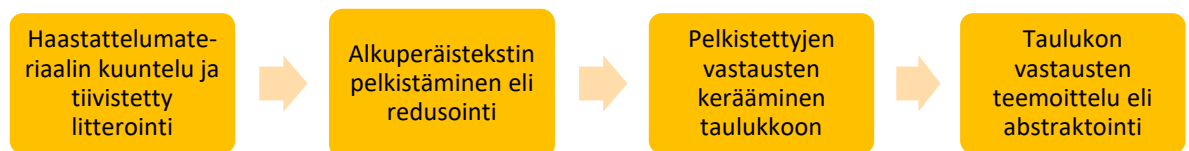
Haastattelun alussa haastattelija toivotti haastateltavan tervetulleeksi ja kiitti osallistumisesta haastatteluun. Haastateltavalle jaettiin näytöltä haastattelurunko, jonka käytiin seikka-kohtaisesti läpi, jotta haastateltava sai esittää tarkentavia kysymyksiä. Haastateltavalta kysyttiin, sopiiko kameroiden auki pitäminen nauhoituksen ajan. Nauhoituksen käynnistyttyä haastateltavalle sanoitettiin, että nauhoitus on alkanut ja häneltä varmistettiin suostumus osallistua opinnäytehaastatteluun. Haastattelun aikana pidettiin tarvittaessa taukoja, jolloin kamerat ja mikit suljettiin. Haastattelutilanteesta pyrittiin tekemään rento sekä kiireetön tarjoamalla haastateltavalle useita tilaisuuksia kertoa lisää käsiteltävistä teemoista. Haastattelijalle vieraammista teemoista kysyttiin tarkentavia lisäkysymyksiä ja sanoittamalla varmistettiin, että haastateltavan kertoma on ymmärretty oikein. Haastattelukysymykset kysyttiin selkeästi ja pitäydyttiin haastattelurungon rakenteessa. Haastattelun loputtua nauhoitus päätettiin ja tämä sanoitettiin haastateltavalle. Nauhoituksen päätyttyä haastateltavalle annettiin mahdollisuus esittää haastattelijalle kysymyksiä, kiitettiin haastattelusta ja kerrottiin, että jälkikäteenkin saa olla yhteydessä, mikäli jotakin kysyttävää tai ajatuksia herää. Kerrottiin haastateltavalle, että sähköpostitse lähetetään palautekysely (Liite 2) haastattelusta, johon vastaamista arvostettaisiin.

Opinnäytetyön aikana kerättiin haastatteluista video- ja äänimateriaalia. Kerätty aineisto säilytetään opinnäytetyön tekijän henkilökohtaisella tietokoneella, johon ulkopuolisilla ei ole pääsyä. Kerättyä materiaalia ei näytetä eikä jaeta ulkopuolisille. Koottua ja anonymisoitua materiaalia voivat käsitellä opinnäytetyön tekijän lisäksi opinnäytetyön ohjaajat koulun sekä toimeksiantajan puolelta ja tällöin materiaalissa ei ole suoria henkilötietoja. Suorilla henkilötiedoilla tarkoitetaan sellaisia tietoja, joista haastateltava voidaan suoraan tunnistaa, esimerkiksi haastateltavan nimi tai videokuva (Ranta & Kuula-Luumi 2017, 418). Kerättyä aineistoa säilytetään opinnäytetyön arviointiin asti, jonka jälkeen kaikki haastattelumateriaali poistetaan. Mahdolliset paperiset materiaalit hävitetään silppuamalla. Koottu aineisto, joka ei sisällä suoria henkilötietoja kootaan valmiiseen opinnäytetyöhön, joka julkaistaan Theseus.fi sivustolla.

Anonymisoinnin tekniikoita on useita, mutta käytetyimpiä ovat muuttaminen, poistaminen ja kategorisointi. Tämän opinnäytetyön kohdalla käytetään poistamista ja kategorisointia. Poistamisella tarkoitetaan sitä, että haastatteluaineistosta poistetaan kaikki tunnistemateriaalit ennen sen luovuttamista haastattelutilanteen ulkopuolisille. Kategorisoinnilla puolestaan muovataan epäsuoria tunnistetietoja yleisempään muotoon, jotta niiden perusteella ei voida tunnistaa haastateltavaa. (Ranta & Kuula-Luumi 2017, 418.)

7.5 Aineistonanalyysi

Opinnäytetyön toteutusvaiheessa aineistoa analysoitiin sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysi on perinteisenäkin pidetty analysointimenetelmä, jota usein suositaan laadullisessa tutkimuksessa, mutta se taipuu myös määrälliseen tutkimukseen. Sisällönanalyysi on objektiivinen ja systemaattinen menetelmä, joka pyrkii tuottamaan selkeää sekä tiivistä kuvausta tutkittavasta ilmiöstä aineistolähtöisesti. Sisällönanalyysiprosessissa määritellään mitkä materiaalissa olevista tiedoista ovat tekeillä olevan tutkimuksen tai opinnäytetyön kannalta oleellisia. Tekstiä tiivistetään, ja abstrahoidaan eli yleistetään tämän päätelmän pohjalta. Määrittelyn jälkeen materiaaliin perehdytään huolellisesti ja siitä kerätään vain aiemmin oleelliseksi määritetty tieto. Kerätyn tiedon käsittelyyn voidaan tämän jälkeen käyttää esimerkiksi luokittelua, teemoittelua tai tyypittelyä (Tuomi & Sarajärvi 2017a).

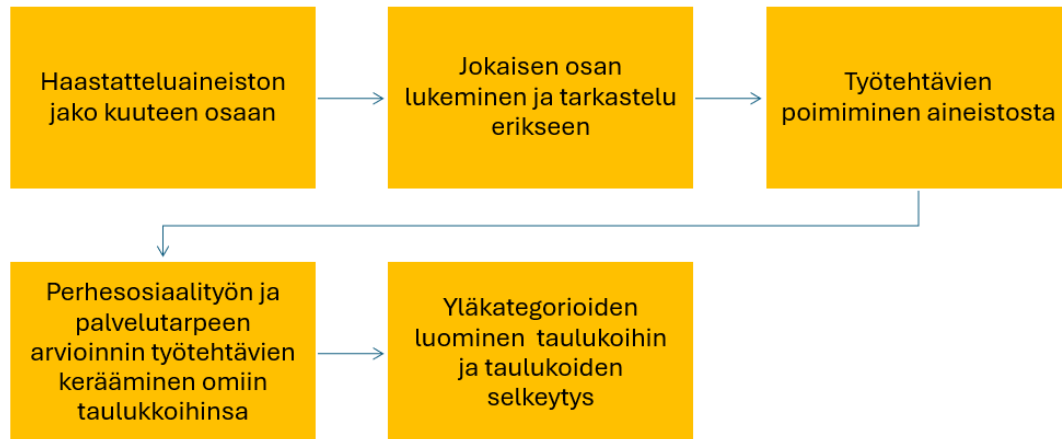

Kuvio 6 Aineistolähtöisen sisällönanalyysin ja teemoittelun prosessi (mukailten Tuomi & Sarajärvi 2017a)

Ensimmäinen tutkimuskysymys oli: Millainen on sosiaaliohjaajan työnkuva lapsiperheiden sosiaalityössä? Tähän kysymykseen pyrittiin vastaamaan kartoittamalla haastateltavien työtehtäviä asiakasprosessien, työparityöskentelyn sekä muiden vastuualueiden näkökulmista. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin ja teemoittelun avulla. Sisällönanalyysia alussa laaja tulostettu haastatteluaineisto jaettiin analysointia helpottaviin osiin. Omiin pinoihinsa kasattiin niin eriytettyä kuin yhdennettyäkin tekevien vastaukset perhesosiaalityöstä, palvelutarpeen arvioinnista, työparityöskentelystä ja muista työtehtävistä. Näin saatiin kuusi erillistä aineistoa. Aineistoja tutkittiin ja luettiin sen jälkeen huolellisesti teema kerrallaan. Jotta ensimmäiseen tutkimuskysymykseen saatiin vastaus, tuli perhesosiaalityön ja palvelutarpeen arvioinnin työtehtäviä käsitellä molempien työskentelymallien yhdistetystä näkökulmasta käsin.

Tutkimuskysymyksen avulla pyrittiin selvittämään sosiaaliohjaajien työnkuvaa. Tätä varten aineistosta kerättiin kaikki työtehtävät, joita sosiaaliohjaajat olivat luetelleet, ja nämä koottiin erilliseen taulukkoon. Työtehtävätaulukkoja laadittiin kaksi: yksi palvelutarpeen arviointia (liite 3) ja toinen perhesosiaalityötä (liite 4) varten. Taulukoihin kirjatut työtehtävät eivät ole yleispäteviä kaikille lapsiperheiden sosiaalityössä työskenteleville sosiaaliohjaajille, vaan osa

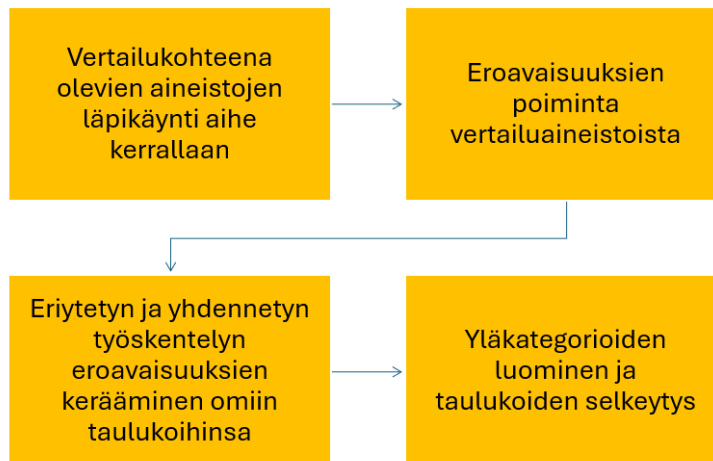
tehtävistä liittyä yksittäisille työntekijöille nimettyihin vastuualueisiin tai rooleihin. Joitakin työtehtäviä on ryhmitelty yleisemmän teeman alle, kuten esimerkiksi koulutukset ja erityisvastuutehtävät. Tämä tehtiin taulukoiden luettavuuden parantamiseksi sekä yksilöllisten tehtäväroolien anonymiteetin suojaamiseksi.

Kuvio 7: 1. Tutkimuskysymyksen sisällönanalyysiprosessi

Toinen tutkimuskysymys oli: Miten eriytetty ja yhdenntetty työskentely eroavat toisistaan? Tämänkin kysymyksen tarkastelua varten aineistoa lähestyttiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Analyysin tavoitteena oli tunnistaa ja jäsentää ne sisällölliset ja rakenteelliset erot, jotka ilmenevät eriytetyn ja yhdenntetyn työskentelytavan välillä. Aineistosta tehtiin huolellinen läpiluku, jonka yhteydessä teemoiteltiin ilmauksia ja havaintoja, joissa ilmeni eroja näiden työskentelymuotojen välillä. Tässä hyödynnettiin aineistojen aiemmin tehtyä jakoa kuuteen osaan. Työskentelymallit otettiin vertailevaan käsittelyyn teema kerrallaan, esimerkiksi perhesosiaalityötä tutkittaessa otettiin vierekkäin yhdenntetyn ja eriytetyn perhesosiaalityön aineistot.

Jäsennystä selkeyttääkseen analyysin tueksi laadittiin kaksi erillistä vertailutaulukkoa. Ensimmäisessä taulukossa tarkasteltiin eri työskentelytapoja palvelutarpeen arvioinnin näkökulmasta (liite 5), ja toisessa eriytetyn ja yhdenntetyn työskentelyn eroavaisuuksia perhesosiaalityön kontekstissa (liite 6). Taulukot rakentuivat ensimmäisen tutkimuskysymyksen analyysissa esiin nousseiden teemojen ympärille, ja ne toimivat työkaluna ilmiöiden systemaattiseen vertailuun. Tällainen rakenteellinen tarkastelu mahdollisti työmuotojen erojen näkyväksi tekemisen konkreettisella ja ymmärrettävällä tavalla. Taulukoihin sisällytettiin vain eroavuuksia; yhteneväisiä toimintatapoja, joita ilmeni runsaasti, ei esitetty tässä tarkastelussa. Menetelmällisesti prosessi pohjautui aineistolähtöiseen analyysiin, jossa tutkittavien puheesta nostetut sisällöt teemoiteltiin ja näitä verrattiin keskenään tutkimuskysymyksen asettaman tarkastelukulman mukaisesti. Näin tuotettiin ymmärrystä siitä, miten eriytetty ja yhdenntetty työskentely näyttävät asiakasprosessissa ja sosiaaliohjaajien työnkuvassa.

Kuvio 8: 2. Tutkimuskysymyksen sisällönanalyysiprosessi

Analyysiprosessi eteni vaiheittain kohti yhä syvempää työnkuvan ymmärrystä, pitäytyen aineistolähtöisyydessä. Lopputuloksena syntyi tiivistetty, mutta monipuolinen kuvaus sosiaaliohjaajien työnkuvasta sekä työskentelytapojen välisistä eroista lapsiperheiden sosiaalityössä. Tuloksia kuvataan tarkemmin luvussa 8, jolloin tutkimuskysymysten vastaukset saavan laadulliseen tutkimukseen tyypillistä näkökulmaa sosiaaliohjaajien näkemysten ja mielipiteiden välittämänä.

7.6 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön teossa on tärkeää ottaa huomioon samat eettisyyttä ja luotettavuutta vahvistavat menettelytavat kuin muitakin tutkimuksia ja kehitystöitä tehtäessä. Tutkimuseettinen neuvottelukunta on määritellyt Hyvät tieteelliset käytännöt (HTK). Käytännöt pohjautuvat eurooppalaisen tutkimuseettisen ohjeistuksen mukaisiin periaatteisiin, jotka perustuvat luotettavuuteen, rehellisyyteen, arvostukseen sekä vastuunkantoon. Hyvät tieteelliset käytännöt on otettava huomioon koko prosessin ajan suunnitteluvaiheesta loppuun saakka. Eikä tule unohtaa projektin jälkeisiä toimia, joilla varmistetaan työskentelyn eettisyys myös projektin päättyessä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2024).

Tutkimuseettinen neuvottelukunta määrittelee eettisiä toimintamalleja ja periaatteita, joita ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa tulee noudattaa. Tutkijan tulee kunnioittaa tutkimukseen osallistuvien henkilöiden itsemääräämisoikeutta, ihmisarvoa ja kulttuuriperintöä. Tutkimuksen toteutustapa ei saa aiheuttaa merkittävää haittaa tutkittaville. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019; Perustuslaki 731/1999.)

Tämä opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jonka aineistonkeruumenetelmänä oli puolistrukturoitu haastattelu. Jotta tutkimustulokset olisivat mahdollisimman puolueettomia eivätkä haastattelukysymykset muovaisi lopputuloksia, on haastattelurunko suunniteltu huolella ja avoimia kysymyksiä käyttäen. Opinnäytetyön toteutusvaiheessa kerättiin haastattelumateriaalia, joka nauhoitettiin. Nauhoitettua materiaalia tuli paljon, jolloin opinnäytetyön tekijän on osattava tunnistaa oma vastuu sekä kiinnittää huomiota siihen, miten aineistoa käsitellään, tiivistetään ja mitä aineistosta valikoidaan analysoitavaksi (Hakala 2024, 132-133). Aineistonkeruumenetelmän ollessa haastattelu, aiheuttaa se joitakin luotettavuuteen vaikuttavia haasteita. Hirsjärvi ja Hurme nostavat teoksessaan Tutkimushaastattelu (2022) esille ihmisten taipuvaisuuden antaa haastatteluissa sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia, joka voi vaikuttaa tutkimustulosten luotettavuuteen.

Sosiaalialan ammattihenkilökuntaa ohjaa vahvasti arvot ja eettiset toimintaperiaatteet, joista on kirjoitettu laajasti esimerkiksi Talentian julkaisemassa Arki, arvot ja etiikka - Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet-teoksessa. Sosiaalialan ammattilaisilla on velvollisuus omalta osaltaan mahdollistaa ja edistää oikeudenmukaisuutta ja yhdenvertaisuutta (Talentia 2022, 20). Tässä opinnäytetyössä huomioitiin oikeudenmukaisuus ja yhdenvertaisuus mahdollistamalla haastatteluun osallistuminen jokaiselle, joka työskentelee opinnäytetyön tarkastelemissa työtehtävissä. Tämän opinnäytetyön tutkimushaastatteluun osallistujat olivat kaikki täysi-ikäisiä eikä opinnäytetyötä varten haastateltu asiakkaita. Opinnäytetyön osallistujille lähetettiin etukäteen haastattelurunko, jotta jokainen pystyi halutessaan valmistautumaan haastatteluun. Haastattelurunko käytiin myös yhteisesti läpi ennen virallisen haastattelun alkua, joka osoittautui hyväksi ratkaisuksi, sillä kaikki eivät olleet ehtineet tutustua kysymyksiin etukäteen. Lisäksi opinnäytetyön tekijä varmisti haastattelujen aikana, että jokaiselle tarjoutuu yhdenvertainen mahdollisuus tuoda omat näkökulmansa esiin. Opinnäytetyön tekijä piti huolen siitä, että opinnäytetyöhön osallistujia on informoitu riittävästi ja että he ovat antaneet aidon suostumuksensa osallistumiseen, tietäen mihin kaikkeen suostumus on ja mihin sitä ei ole annetta. Osallistujilla on myös ollut oikeus esittää opinnäytetyön tekijälle kysymyksiä ja peruuttaa osallistumisensa näin tahtoessaan missä tahansa vaiheessa.

On lisäksi tärkeää tunnistaa, että opinnäytetyön tekijä työskentelee itse toimeksiantajalla sosiaaliohjaajan tehtävissä, joten tämä opinnäyte tutkii myös tekijän omaa työtä. Tämä on merkityksellistä tiedostaa, jotteivat tekijän omat kokemukset vaikuta aineiston analysointiin ja tuloksiin. Haastattelutilanteissa tekijän on hyvä muistaa pidättäytyä tuomasta keskusteluun omia näkökulmiaan, jotta haastateltavien omat rehelliset näkemykset saavat tulla esiin. Tässä on toimittava kuuluisalla kultaisella keskitiellä, jotta keskustelua voidaan pitää johdattelematta sitä liikaa tekijän mielipiteiden mukaiseen suuntaan. Tarkoituksena onkin säilyttää aito uteliaisuus ja kiinnostus juuri haastateltavien omiin kokemuksiin ja ajatuksiin.

8 Tulokset

Opinnäytetyölle asetettiin kaksi tutkimuskysymystä: Millainen on sosiaaliohjaajan työnkuva lapsiperheiden sosiaalityössä ja miten eriytetty ja yhdennetty työskentely eroavat toisistaan. Opinnäytetyötä varten haastateltiin useaa eriytettyä ja useaa yhdennettyä tekevää sosiaaliohjaajaa. Eriytetty työskentely lapsiperheiden sosiaalityössä tarkoittaa sitä, että palvelutarpeen arviointi ja perhesosiaalityö toteutetaan erillisinä prosesseina, ja ne ovat eri työntekijöiden vastuulla. Yhdennetyissä työskentelyssä taas palvelutarpeen arvioinnin tehnyt työntekijä jatkaa asiakkaan kanssa työskentelyä perhesosiaalityön osalta, ollen asiakkaan oma työntekijä koko prosessin ajan.

8.1 Sosiaaliohjaajan työnkuva palvelutarpeen arvioinnissa

Haastatteluihin osallistui sosiaaliohjaajia, jotka työskentelevät sekä eriytetyn että yhdennetyn palvelutarpeen arvioinnin toimintamallien mukaisesti. Molempien työmuotojen edustus aineistossa mahdollisti monipuolisen ja tasapainoisen tarkastelun sosiaaliohjaajien työnkuvasta lapsiperheiden sosiaalityön kentällä. Tässä luvussa esitellään haastateltujen sosiaaliohjaajien kuvauksia heidän työtehtävistään palvelutarpeen arvioinnissa. Työtehtävät on esitetty sekä sanallisessa muodossa tässä luvussa että taulukkomuodossa (liite 2). Taulukossa työtehtävät on ryhmitelty seitsemään yläkategoriaan: yhteydenottojen ja ilmoitusten käsittely, palvelutarpeen arviointi ja viranomaistyö, dokumentointi, asiakastyö, verkostoyhteistyö, kehittämis- ja asiantuntijatyö ja muut työtehtävät. Kategorisointi auttaa jäsentämään laajaa tehtäväkenttää ja selkeyttää työnkuvan kokonaisuutta. Sosiaaliohjaajan rooli palvelutarpeen arvioinnissa on monipuolinen ja vaihtelee sen mukaan, työskenteleekö hän yhdennetyissä vai eriytettyissä mallissa. Molemmissa malleissa korostuu työparityöskentely sosiaalityöntekijän kanssa, mutta ohjaajilla on myös itsenäisiä tehtäviä etenkin tilanteissa, joissa erityisen tuen tarvetta ei ole tunnistettu. Tähän lukuun on kuitenkin päätetty koota molempien työskentelymallien työnkuvat yhteen, jotta saadaan kokonaiskäsitys palvelutarpeen arvioinnin työnkuvasta. Eroavaisuuksia eriytetyn ja yhdennetyn työskentelymallin työtehtävissä käsitellään tarkemmin luvussa 8.3.

Kuvio 9: Palvelutarpeen arvioinnin sosiaaliohjaajan työtehtäväkategoriat

Palvelutarpeen arvioinnin sosiaaliohjaajien työnkuvaan kuuluu lastensuojeluilmoitusten ja sosiaalihuoltolainmukaisten yhteydenottojen vastaanottaminen ja käsitteleminen. Työtehtävään liittyvät yksityiskohdat vaihtelevat alueittain. Sosiaaliohjaajat tekevät ilmoituksista alustavan kiireellisyysarvion ja ovat ensikontaktissa perheeseen. Ilmoituksen ja yhteydenottojen perusteella arvioidaan, voidaanko tilanne ratkaista puhelimitse vai vaatiiko se laajempaa arviointia, jolloin käynnistetään palvelutarpeen arviointiprosessi. Tämä vaihe edellyttää kokemukseen, ammattitaitoon ja intuitioon pohjautuvaa tilanearviota, jossa punnitaan muun muassa ilmoituksen sisältö, perheen entisyys sekä huoltajien suhtautuminen yhteydenottoon.

Arviota tehdään paljon sen pohjalta, että pyritään saamaan asiat korjattua ilman asiakkuutta.

Ohjaajat tekevät ensisoi-toja molemmille vanhemmille ja ikä huomioiden myös ilmoituksessa nimetyille nuorelle. Ohjaajat kirjaavat ilmoitusten käsittelyn yksityiskohdat arviolomakkeelle asiakastietojärjestelmään. Tämän vaiheen tarkkuus ja dokumentointi on keskeistä, sillä se vaikuttaa palvelutarpeen arvioinnin suuntaan.

Itse palvelutarpeen arviointiprosessi käynnistyy, kun arviolomake avataan asiakastietojärjestelmässä. Palvelutarpeen arviointiprosessi on lähtökohtaisesti sosiaalityöntekijän vastuulla, jolloin sosiaaliohjaaja toimii työparina. Yleisen tuen asiakkaiden kohdalla sosiaaliohjaaja voi toimia vastuutyöntekijänä, mutta erityisen tuen tarpeen noustessa esiin tai jos tilanteessa tulee arvioida lastensuojelun tarvetta, on prosessiin otettava mukaan sosiaalityöntekijä.

Sosiaaliohjaaja toimii tapaamisilla yleensä työparina, mutta omien selvitysten kohdalla sosiaaliohjaaja on itse vetovastuussa. Työntekijät kertovat tapaamisten olevan vaihtelevia ja tilanteen mukaan joustavia. Vanhemmat voidaan tavata yhdessä tai erikseen ja lasta esimerkiksi koululla tai päiväkodilla. Tapaamisten toteutustavat arvioidaan tilannekohtaisesti. Sosiaaliohjaajat kertoivat myös tapaamismäärien vaihtelevan. Määrään vaikuttaa tilannekohtaiset yksityiskohdat, kuten esimerkiksi voidaanko kaikkia tavata kerralla, tavataanko muita läheisiä ja miten perheen tilanne elää kolmen kuukauden arviointijakson aikana. Myös perheen oma aktiivisuus ja yhteydenotot työntekijöiden suuntaan vaikuttaa siihen, kuinka laajasti perheen tilanteesta saadaan kolmen kuukauden arviointijakson aikana tietoa.

Palvelutarpeen arvioinnin aikana sosiaaliohjaajat voivat tehdä myös erillisiä sosiaaliohjauksellisia käyntejä, erityisesti jos pyritään vakauttamaan perheen tilanne ilman asiakkuuden avaamista. Näin voidaan myös ennaltaehkäistä palvelutarpeen kasvua tulevaisuudessa. Haastatelluista kävi ilmi, että tämäntyyppiselle palvelumuodolle olisi enemmänkin tarvetta, mutta työmäärän ollessa suuri, ei erillisille ohjauksikäynneille useinkaan ole aikaa. Useampi sosiaaliohjaaja nosti esille ajatuksen siitä, että kolmen kuukauden aika olisi hyvä käyttää kokonaisuudessaan hyödyksi ja aikaa tulisi olla perehtyä asiakkaan tilanteeseen riittävästi.

Sosiaaliohjaajan viranomaistyöhön palvelutarpeen arvioinnissa kuuluu päätösten valmistelu ja palveluiden vireillepano. Sosiaaliohjaaja tekee myös päätöksen siitä, aloitetaanko asiakkaalle palvelutarpeen arviointi vai ei. Tämän päätöksen tekoon saa tarvittaessa tukea tiimiltä ja esihenkilöltä. Palvelutarpeen arvioinnin aloittamatta jättäminen tulee perustella huolellisesti arviolomakkeelle, joka tulleen ilmoituksen pohjalta täytetään.

Palvelutarpeen arviointiprosessin päätteeksi laaditaan aina yhteenveto arviointijaksosta. Sosiaaliohjaajan rooli yhteenvedon suhteen on vaihteleva, mutta prosessin ollessa sosiaaliohjaajan oma, tekee hän myös yhteenvedon itse. Haastatteluista nousi esille, että työtehtävät on pääosin selkeästi jaettu, mutta ajoittaisen resurssivajeen vuoksi työnkuvien rajat voivat hämärtyä tai venyä

Kun meillä ei ole asiakasmitoitusta, niin sitten ne selvitykset kaatuu meille ohjaajille. Sitten meillä on ilmoitusten soittelut myöhässä ja sitten niitä selvityksiä otetaan taas meiltä pois. Se on semmoinen oravanpyörä.

Kirjaaminen on merkittävä osa sosiaaliohjaajan työtä palvelutarpeen arvioinnissa. Lapsiperheiden sosiaalityössä tehdään kirjaus jokaisesta puhelusta, tapaamisesta ja kontaktista, joka liittyy asiakkaan asioihin. Kirjauksia tehdessä tulee noudattaa dokumentoinnin yleisiä ohjeita. Haastatteluissa nousi esille, että kirjaamisvastuunjakoon vaikuttaa työpari ja se millaiseen työnjakoon kukakin on aiemmin tottunut. Useimmiten kirjaaminen on kuitenkin työparina toimivan työntekijän eli useimmissa tapauksissa sosiaaliohjaajan työtehtävä. Sosiaaliohjaajien vastauksissa oli yhteneväisyyttä siinä, että lähes jokainen mainitsi kirjaamisen olevan tarpeettoman aikaa vievää. Esille nostettiin myös se näkökulma, että kirjaaminen on mahdollisuus vaikuttaa arviointiprosessiin ja tuoda omia näkemyksiä esiin, mutta pahimmassa tapauksessa voi antaa tunteen siitä, että on vain sihteerinä kirjaamassa.

Kirjaamisvelvollisuus alkaa ilmoituksen käsittelystä ja päättyy asiakkuuden päättymiseen. Kirjausten on oltava ajan tasalla ja ne tulee tehdä viipymättä. Työntekijä käyttää omaa ammatillista harkintaansa siinä, mitä tietoja hän kirjaa. Tätä harkintaa käytettäessä on otettava huomioon se, kenen tietoihin ollaan kirjaamassa ja minkä kirjaaminen on tarpeenmukaista. Kirjaaminen mahdollistaa suunnitelmallisen asiakastyön tekemisen, asiakkuuden seurannan ja työskentelyn vaikuttavuuden arvioinnin. Asiakkaalla on oikeus nähdä itsestään tehdyt asiakas-kirjaukset. (THL 2025.)

Palvelutarpeen arvioinnin sosiaaliohjaajat kohtaavat työssään laajasti erilaisia perheitä ja tilanteita. Asiakastyöhön kuuluu yhteydenpitoa asiakkaisiin, palveluohjausta, tapaamisia ja puheluja. Ohjaajat voivat auttaa esimerkiksi tukien hakemisessa, asumisasioissa tai talousneuvonnassa. Työssä korostuu vuorovaikutusosaaminen ja kyky kohdata asiakas arvostavasti. Aineistosta oli huomattavissa sosiaaliohjaajien laaja palveluverkostotuntemus ja kolmannen

sektorin palveluvalikon ajantasainen tuntemus koettiin arvokkaaksi työvälineeksi asiakasta ohjatessa.

Verkostotyö on olennainen osa palvelutarpeen arviointia. Sosiaaliohjaajat ovat usein yhteydessä kouluihin, päiväkoteihin, terveydenhuoltoon ja muihin palveluihin. Työparin kanssa sovitaan, kuka hoitaa yhteydenpidon mihinkin suuntaan. Verkostotyöhön kuuluu asiakkaan verkoston kartoitus ja verkostopalaveriiniin osallistuminen. Mikäli verkostopalaveriin osallistuu sosiaalityöntekijän sijasta sosiaaliohjaaja, jää sosiaaliohjaajan vastuulle tarvittavan tiedon välittäminen ja laadukkaiden kirjausten tekeminen.

Monet sosiaaliohjaajat toivovat, että heidän osaamistaan hyödynnettäisiin nykyistä enemmän. Ohjaajat näkevät, että heillä olisi osaamista arvioida tuen tarvetta itsenäisesti, mutta päätöksenteko jää sosiaalityöntekijälle. Työntekijät kokevat tämän toisinaan turhauttavana, erityisesti jos ovat olleet vastuutyöntekijän kanssa eri mieltä päätöksestä, mutta yhtä lailla toimineet aktiivisessa roolissa asiakkaan tilannetta selvitetessä.

Itse olisi tehnyt joskus toisin, mutta ei voi, kun ei ole päätösvaltaa.

Joskus voi tuurailta ja osittain perehdyttääkin sosiaalityöntekijöitä, mutta silti ei ole pätevä tekemään moniakaan heidän työtehtävistään. Se hämmentää ja turhauttaa.

Työparityötä tehdään pääosin aina palvelutarvetta arvioitaessa ja sen merkitystä korostettiin usein haastattelujen aikana. Työparin kanssa tehtävä työ mahdollistaa yhdessä ajattelun, kokemusten jakamisen ja vertaistuen. Vaihtuvat työparit koetaan sekä rikastuttavina että kuormittavina. Toisaalta erilaisten ihmisten kanssa toimiessa voi kasvattaa omaa ammatillista osaamistaan ja näkee erilaisia tapoja toimia tai käsitellä asioita. Toisaalta taas tuttujen työntekijöiden kanssa muodostuu hyväksi todettuja toimintamalleja, eikä ”pyörää tarvitse aina keksiä uudestaan”. Sosiaaliohjaajat toivat yksimielisesti esille, että hyvä työparityö lisää jakamista ja laadukasta arviointia.

Vaikka sossu tekee päätöksen, arvio on yhteinen. On tunne, että eriävänkin mielipiteen voi sanoa ääneen.

Sosiaaliohjaajan työnkuva palvelutarpeen arvioinnissa on laaja ja monipuolinen. Työtehtävät vaihtelevat yksiköittäin ja työmallin mukaan. Työ rakentuu sosiaaliohjaajan näkökulmasta katsottuna vahvasti tiiville yhteistyölle niin asiakkaan, työparin, oman tiimin kuin asiakkaan verkostojenkin kanssa. Sosiaaliohjaajat toimivat tiiviissä yhteistyössä sosiaalityöntekijöiden kanssa, mutta kantavat myös itsenäistä vastuuta erityisesti alkuarvioinnissa ja asiakastyössä. Haastatteluissa nousi usein esille sosiaaliohjaajien nauttivan vaihtelevuudesta,

monipuolisuudesta ja ajoittaisesta kiireen tunteesta. Samalla työmäärän paine ja eettinen riski siitä, saadaanko kolmen kuukauden arviointijakson aikana tehtyä riittävän laadukkaita arvioita, kuormitti joidenkin mieltä. Alati muuttuva työnkuva ja uudet ohjeistukset toivat mukanaan ajatuksia siitä, että perustyö saattaa jäädä uuden opettelun varjoon.

8.2 Sosiaaliohjaajan työnkuva perhesosiaalityössä

Haastatteluihin osallistui sosiaaliohjaajia, jotka työskentelevät sekä eriytetyn että yhdenne-
tyn perhesosiaalityön toimintamallien mukaisesti. Molempien työmuotojen edustus aineistossa mahdollisti monipuolisen ja tasapainoisen tarkastelun sosiaaliohjaajien työnkuvasta lapsiper-
heiden sosiaalityön kentällä. Tässä luvussa esitellään haastateltujen sosiaaliohjaajien kuvauk-
sia heidän työtehtävistään perhesosiaalityössä. Työtehtävät on esitetty sekä sanallisessa muo-
dossa tässä luvussa että taulukkomuodossa (liite 3). Taulukossa työtehtävät on ryhmitelty
kuuteen yläkategoriaan: asiakastyö, verkostoyhteistyö, dokumentointi, viranomaistyö, kehittä-
mis- ja asiantuntijatyö sekä muut työtehtävät. Kategorisointi auttaa jäsentämään laajaa
tehtäväkenttää ja selkeyttää työnkuvan kokonaisuutta.

Kuvio 10: Perhesosiaalityön sosiaaliohjaajan työtehtäväkategoriat

On tärkeää huomioida, että osa työtehtävistä sijoittuu samanaikaisesti useampaan kategori-
aan. Esimerkiksi viranomaistyöhön kuuluvat tehtävät ovat usein myös osa kirjallista dokumen-
tointia. Tästä syystä taulukossa on pyritty kuvaamaan kunkin tehtävän pääasiallinen luonne,
vaikka kategorioiden väliset rajat eivät ole kaikilta osin yksiselitteisiä.

Tarkempi ja yksityiskohtaisempi luettelo sosiaaliohjaajien työtehtävistä perhesosiaalityössä
löytyy liitteestä 3. Tämän luvun tarkoituksena on tuoda esiin työtehtävien lisäksi haastatelta-
vien kokemuksia ja näkemyksiä siitä, millainen heidän työnkuvansa käytännössä on. Tämän
analyysin kautta muodostuu yhtenäinen ja syvällisempi kuva sosiaaliohjaajan työn sisällöstä
perhesosiaalityössä.

Asiakastyö muodostaa sosiaaliohjaajan työn keskeisimmän osa-alueen ja kattaa kaiken vuorovaikutuksen asiakkaiden kanssa. Haastateltavat kuvasivat asiakastyön olevan merkittävä ja vaikuttava osa työtä, jonka kautta muodostuu suora yhteys asiakkaiden elämäntilanteisiin. Useat sosiaaliohjaajat painottivat asiakastyön olevan keskeisin tekijä työn mielekkyyden ja ammatillisen vaikuttavuuden kannalta ja näkivät myös oman ammattitaitonsa sekä koulutuksensa tarjoavan otolliset eväät onnistuneeseen asiakaskohtaamiseen.

Työtehtävät omien asiakkaiden kanssa on tosi monipuoliset enkä haluis, että omat asiakkuudet poistuisivat. Saa käyttää omaa potentiaalia täysin ja suunnitella ja toteuttaa.

Sosiaaliohjaajan työn lähtökohtana on asiakas, joka Keski-Suomen hyvinvointialueen lapsiperheiden sosiaalityössä tarkoittaa lasta. Työskentelyn tavoitteena on vahvistaa sekä lapsen että koko perheen hyvinvointia. Työtä tehdään kaikkien niiden perheenjäsenten kanssa, joiden kanssa työskentelyn nähdään auttavan tavoiteltua tilannetta ja jotka ovat itse halukkaita osallistumaan työskentelyyn. Työskentelyn painopiste määrittyy asiakkaan tilanteen ja tarpeiden mukaan. Joissain tapauksissa lapsen etu toteutuu ensisijaisesti vanhemman tukemisen kautta, esimerkiksi vanhemmuutta vahvistamalla.

Asiakastyöhön kuuluu säännöllinen yhteydenpito asiakkaisiin sekä tapaamiset ja puhelinkeskustelut, joiden tiheys vaihtelee asiakkuuden ja tilanteen mukaan. Haastatteluissa kuvattiin tapaamistiheyden olevan alussa usein tiiviimpi, jolloin tutustutaan asiakkaaseen ja hänen elämäntilanteeseensa. Työskentely voi keventyä asiakkuuden edetessä, mutta tilanteen muuttuessa palvelutarve saattaa lisääntyä nopeastikin. Sosiaaliohjaajat korostivat työn vaativan jatkuvaa arviointikykyä ja valmiutta mukautua muuttuviin tarpeisiin. Työskentelyssä pyritään rinnalla kulkemiseen ja yhdessä tekemiseen tai asiakkaan tekemisen tukemiseen, mutta joissain tapauksissa asiakkaan toimintakyky ei tähän riitä, jolloin sosiaaliohjaaja voi tehdä asioita, esimerkiksi ajanvarauksia toisiin palveluihin, asiakkaan puolesta.

Ohjaajat toivat esiin, että työpari- ja tiimityöskentely sekä esihenkilöiden tuki tarjoavat merkittävän ammatillisen selkänöjan asiakastilanteiden käsittelyyn. Näiden rakenteiden avulla pystytään tarkastelemaan asiakastilanteita useasta näkökulmasta, mikä auttaa myös haastavissa ja monitulkintaisissa tilanteissa. Yksin ei tarvitse jäädä edes vaikeiden asioiden äärellä. Perhesosiaalityön sosiaaliohjaajat tekevät työparityötä pääasiallisesti sosiaalityöntekijöiden kanssa, mutta myös muiden sosiaaliohjaajien kanssa työllistävämmissä yleisen tuen asiakkuuksissa.

Joskus on semmoisia tilanteita, että menee itsellä sormi suuhun, että mitäs nyt ja asiakas kyselee asioita, mitä mä en tiedä. Sitten mä otan selvää tai voin kysyä tiimiltä.

Keski-Suomen hyvinvointialueella sosiaaliohjaaja voi tarjota asiakkaalle sosiaaliohjauksen palvelua osana työnkuvaansa. Palvelun myöntämisestä vastaa joko sosiaaliohjaaja tai sosiaalityöntekijä, ja sen sisältö räätälöidään yksilöllisesti asiakkaan tarpeiden mukaisesti. Sosiaaliohjauksen toteutustavoissa voi olla alueellisia eroja. Näitä eroavaisuuksia tarkastellaan tarkemmin luvussa 8.3.

Ohjauksen työskentely on tosi monipuolista. Siinä yhdistää monet erityötävät ja monet palvelumuodotkin. Siinä on vähän tukihenkilötyötä, vähän perhetyötä, ohjausta ja myös sosiaalityön näkökulmaa. Se on sekoitus vähän kaikkea ja mukautuu asiakkaan tarpeen mukaan. Ehkä joustavin palvelu, mikä löytyy.

Verkostoyhteistyö kulkee osana asiakkuutta ja sen laajuus vaihtelee huomattavasti asiakkaan palveluverkoston koon mukaan. Tähän työtehtäväkokonaisuuteen sisältyy yhteistyö eri ammattilaisten ja viranomaistahojen kanssa. Haastattelussa korostui, että sosiaaliohjaajat tekevät aktiivisesti yhteistyötä esimerkiksi koulun, varhaiskasvatuksen, terveydenhuollon ja lastensuojelun kanssa. Yhteistyö konkretisoituu muun muassa moniammatillisissa palaverissa sekä palveluverkoston kokoamisessa ja koordinoinnissa sekä palvelusta toiseen siirryttäessä. Sosiaaliohjaajan tehtävänä on tukea asiakkaan arkea varmistamalla, että eri toimijat toimivat yhteen ja palvelut nivoutuvat asiakkaan kokonaistilanteeseen tarkoituksenmukaisesti. Palveluiden yhteensovittaminen edellyttää vuorovaikutustaitoja, neuvottelukykä ja tilannekohtaista arviointia.

Haastateltavat kuvasivat verkostotyötä ammatillisesti vaativana, mutta myös työn merkityksellisyyttä lisäävänä osa-alueena. Se nähtiin tärkeänä keinona vahvistaa asiakkaan saamaa tukea ja edistää asiakasprosessin kokonaisvaltaista etenemistä. Samalla sosiaaliohjaajat toivat esiin verkostotyön kuormittavuuden - erityisesti tilanteissa, joissa yhteistyötahojen roolit ovat epäselviä tai työnjako jää avoimeksi. Myös aikataulutaminen ja yhteisen ymmärryksen löytäminen koettiin ajoittain haasteellisiksi.

Dokumentointi kattaa kaiken kirjallisen työn, jota sosiaaliohjaaja tekee asiakastyön yhteydessä. Tämä sisältää muun muassa asiakastietojärjestelmiin tehtävät kirjaukset tapaamisista, neuvotteluista, asiakassuunnitelmista sekä muista keskeisistä tapahtumista asiakasprosessin aikana. Dokumentointi nähtiin haastattelussa olennaisena osana asiakastyötä, mutta samalla myös omana vastuualueenaan, joka vaatii erityistä huolellisuutta, ajantasaisuutta ja lainsäädännön tuntemusta.

Sosiaaliohjaajat kuvasivat dokumentoinnin vievän usein huomattavan paljon työaika suhteessa varsinaiseen vuorovaikutukselliseen asiakastyöhön. Haastateltavat toivat esiin huolensa siitä, että dokumentointi voi kaventaa mahdollisuuksia asiakaskohtaamisiin. Tästä syystä koettiin tarpeelliseksi kehittää dokumentointikäytäntöjä ja -järjestelmiä niin, että ne tukisivat paremmin työn vaikuttavuutta ja resurssien tarkoituksenmukaista käyttöä.

Viranomaistyö muodostaa sosiaaliohjaajan tehtäväkentässä oman osa-alueensa, joka pohjautuu suoraan lainsäädäntöön ja jossa korostuu viranomaisrooli. Näihin tehtäviin lukeutuvat esimerkiksi asiakkuuden vireyttämiseen ja päätösten valmisteluun liittyvät toimet, viranomaisasiakirjojen laatiminen sekä muut lakisääteiset velvoitteet. Näissä tilanteissa sosiaaliohjaajan rooli ei rajoitu tukemiseen tai ohjaamiseen, vaan edellyttää selkeää viranomaisvastuuta, johon liittyy päätösvaltaa ja arviointivelvollisuutta.

Haastateltavat tunnistivat viranomaistyön olevan keskeinen ja vastuullinen osa työtä. Useat kuvasivat siihen liittyvän painetta ja tarkkuusvaatimuksia, jotka vaativat vankkaa osaamista, mutta myös riittävää tukea työyhteisöltä ja esihenkilöiltä. Aineistosta ilmeni, että viranomaistyön toteutuksessa esiintyy alueellisia eroja, erityisesti palvelujen myöntämiskäytännöissä ja hallinnollisissa prosesseissa. Nämä erot vaikuttavat siihen, miten viranomaistehtävät konkretisoituvat sosiaaliohjaajan arjessa eri puolilla hyvinvointialuetta ja täten vaikuttavat myös suoraan asiakkaisiin. Näitä eroavaisuuksia käsitellään tarkemmin luvussa 8.3.

Kehittämis- ja asiantuntijatyön kategoriaan sisältyivät tehtävät, joissa sosiaaliohjaajat osallistuivat oman perustehtävänsä ohella työyhteisönsä tai laajemmin organisaation kehittämiseen. Näitä tehtäviä olivat muun muassa sisäiset vastualueet, työryhmätyöskentely sekä osallistuminen erilaisiin kehittämishankkeisiin ja projekteihin. Useat haastateltavat kertoivat toimivansa esimerkiksi yksikkönsä yhteyshenkilöinä tietyille palveluille tai vastaavansa omassa tiimissään jostakin osa-alueesta. Kehittämis- ja asiantuntijatehtävät koettiin merkityksellisiksi työn näkökulmasta: ne tarjosivat mahdollisuuden vaikuttaa työkäytäntöihin ja kehittää omaa osaamista. Tämänkaltaisen työn nähtiin tukevan ammatillista kasvua ja lisäävän työmotivaatiota. Samalla nousi esiin, että nämä tehtävät vaativat ajankäytön hallintaa ja usein lisäponnistelua perustyön ohella.

Muut työtehtävät -kategoriaan sisällytettiin tehtävät, jotka eivät suoraan asettuneet asiakastyön, verkostotyön, dokumentoinnin tai viranomaistyön alle, mutta jotka kuuluivat sosiaaliohjaajan arkeen. Tällaisia tehtäviä olivat esimerkiksi yksikön sisäiset käytännön järjestelyt, uusien työntekijöiden perehdyttäminen sekä satunnaiset hallinnolliset tehtävät. Haastatteluissa suhtautuminen näihin tehtäviin vaihteli. Osa sosiaaliohjaajista koki niin sanotun "pikkusälän" vievän aikaa varsinaiselta asiakastyöltä ja häiritsevän perustyöhön keskittymistä. Toisten näkökulmasta nämä tehtävät taas nähtiin luonnollisena ja odotettavana osana työnkuvaa, eivätkä ne herättäneet erityistä kuormituksen tunnetta. Eroavat näkemykset heijastavat työnkuvan moninaisuutta sekä yksilöllisiä eroja työtehtävien hallinnassa ja kokemuksellisessa kuormittavuudessa.

Jokaisella sosiaaliohjaajalla oli jokaiseen yläkategoriaan kuuluvia työtehtäviä. Perhesosiaaliohjaajan sosiaaliohjaaja voi toimia omana työntekijänä tai työparina, jolloin työnkuva on muutamalta osin erilainen. Omana työntekijänä sosiaaliohjaaja on vastuussa koko

asiakasprosessista, johon voi sisältyä työparityöskentelyssä usein sosiaalityöntekijän vastuulla olevia työtehtäviä, kuten päätösten tekoa, palveluiden arviointia, erityisen tuen tarpeen arviointia ja laajemman palveluverkoston hallintaa. Haastattelujen pohjalta selvisi, että omana työntekijänä toimiminen tarjosi monelle kokemusta siitä, että saa käyttää osaamistaan ja ammattitaitoaan parhaalla mahdollisella tavalla hyödyksi. Tämä toi myös vastapohdintaa siitä, tulisiko sosiaaliohjaajan pysyä siinä tasossa, johon koulutus valmistaa, vaikka osaamista olisi enempäänkin. Tätä pohdintaa perusteltiin esimerkiksi sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän huomattavalla palkkaerolla ja erityisen tuen määritelmän ”hämäisyydellä”.

Mistä palkkaero tulee, kun työtehtävät on aina sovittavissa eikä työnkuva ole niin suuresti erilainen. Itse yrittänyt alkaa rajata, ettei tekisi enempää kuin pitäisi, vaikka on tunne, että omaa osaamista on rajattu.

Haastatteluaineistosta kävi nopeasti ilmi, kuinka laaja-alaista osaamista sosiaaliohjaajan työ perhesosiaalityössä edellyttää. Kuten luvussa 5 on kuvattu, sosiaaliohjaajat hyödyntävät työssään monipuolista asiantuntijuutta. Kysyttäessä heidän kokemuksiaan työtehtävistään, moni haastateltava alkoi luetella taitoja ja tietoja, joita työssään tarvitsee. Esiin nousivat erityisesti lakituntemus, sosiaali- ja palvelujärjestelmän tuntemus, ihmissuhteiden ja vuorovaikutuksen ymmärtäminen sekä erilaiset lapsuuden kehitysvaiheisiin ja vanhemmuuden tukemiseen liittyvät teemat. Sosiaaliohjaajat korostivat lisäksi aidon kohtaamisen, kuuntelemisen ja kuulemisen merkitystä.

Monella haastateltavalla oli vuosien kokemus alalta, ja erityisesti pienemmillä paikkakunnilla tämä näkyi siinä, että osa asiakkaista oli ennestään tuttuja. Aiemmat kohtaamiset ja tuntemus perheen historiasta koettiin hyödyllisiksi työskentelyn aikana. Tällainen kokemusperäinen tieto nähtiin osana ammatillista osaamista, joka täydentää virallista asiakirjatietoa ja mahdollistaa asiakaslähtöisemmän työtteen.

Toisaalta aineistosta nousi esiin myös sosiaaliohjaajien huoli työnkuvan jatkuvasta muutoksesta ja laajentumisesta. Useat haastateltavat kuvasivat, kuinka uusien työtehtävien myötä työ vaatii jatkuvaa uuden sisäistämistä ja omaksumista. Tämä voi aiheuttaa painetta erityisesti tilanteissa, joissa perusasiakastyö on jo valmiiksi kuormittavaa ja aikataulut ovat tiukat. Haastatteluissa kuului toive mahdollisuudesta keskittyä perustehtävään ilman jatkuvia muutoksia, joita ei aina ehditä käsitellä tai jäsentää työyhteisössä riittävästi. Toisaalta osa koki oman työkenttensä kaventuneen vuosien saatossa ja näki hyvinvointialueen muodostumisen tuoneen mukanaan tarpeettomia byrokraattisia rakenteita, jotka aikaansaavat entistä monimutkaisemman palvelujärjestelmän, jossa asiakkaan tulee ”pompia eri luukuilla saadakseen tarvitsemansa palvelut”.

Joskus tuntuu höntiltä ja turhautavalta, että jotkut palvelut on suunnattu vain erityisen tuen asiakkaille, jolloin asiakkuus on sen takia siirrettävä nimellisesti sosiaalityöntekijälle, mutta ohjaaja itse työskentelee yhä asiakkaan kanssa, kun on jo tuttu.

8.3 Eriytetyn ja yhdenntetyn työskentelyn eroavaisuudet

Eriytetty työskentely lapsiperheiden sosiaalityössä tarkoittaa sitä, että palvelutarpeen arviointi ja perhesosiaalityö toteutetaan erillisinä prosesseina, ja ne ovat eri työntekijöiden vastuulla. Yhdenntetyssä työskentelyssä taas palvelutarpeen arvioinnin tehnyt työntekijä jatkaa asiakkaan kanssa työskentelyä perhesosiaalityön puolella, ollen asiakkaan oma työntekijä koko prosessin ajan. Keski-Suomen hyvinvointialueella tehdään lapsiperheiden sosiaalityötä eriytettyinä keskisellä alueella, johon kuuluu Jyväskylä ja Muurame. Muilla alueilla työskentelyä tehdään yhdenntettyinä. Näitä työskentelymalleja vertailtiin kahden eri taulukon avulla.

Haastatteluaineiston analyysivaiheessa koottiin aineistosta eroavaisuuksia niin palvelutarpeen arvioinnin kuin perhesosiaalityön osaltakin. Aineistosta kävi nopeasti ilmi, että vertailu näiden kahden työskentelymallin välillä osoittautui haastavaksi siitä syystä, että eriytettyä tehtiin vain yhdellä alueella, jolloin työntekijöiden työtehtävät olivat hyvin samankaltaisia, mutta yhdenntettyä tehtiin usealla eri alueella, joiden käytänteet vaihtelivat huomattavasti toisistaan. Analyysin pohjalta ei siis ollut mahdollista määritellä ihanteellista vertailukohtaa kahden eri työskentelymallin välillä. Tässä luvussa pyritään kuitenkin nostamaan niitä eroja esille, joita aineistosta nousi ja myös kokonaisuudessaan niitä käytänteitä ja toimintamalleja, jotka poikkesivat toisistaan.

Taulukoita laadittiin kaksi, joista toisessa on nostettu esille palvelutarpeen arvioinnin eroavaisuudet eriytetyn ja yhdenntetyn työskentelymallin välillä (Liite 4) ja toisessa eroavaisuudet perhesosiaalityön eriytettyssä ja yhdenntetyssä työskentelyssä (Liite 5). Taulukkoon on poimittu ainoastaan aineistosta nousseet eroavaisuudet, ja taulukossa yhdenntetyn puolella on eriävät toimintatavat erotettu toisistaan kauttaviivalla (/).

Palvelutarpeen arvioinnin puolella nousi eroavaisuuksia ilmoitusten käsittelyn ja palvelutarpeen arvioinnin selvityksen avaukseen liittyvissä toimintatavoissa. Eriytetyn puolella sosiaaliohjaajilla on vastuu viestikeskuksesta, johon tulee kaikki Keski-Suomen hyvinvointialueen lastensuojeluilmoitukset sekä sosiaalihuoltolain mukaiset ilmoitukset ja yhteydenotot. Eriytettyä tekevät sosiaaliohjaajat jakavat viestikeskukseen tulevat ilmoitukset oikeisiin yksiköihin ja oikeille työntekijöille. Mikäli lapsi, josta ilmoitus on tullut, on jo esimerkiksi perhesosiaalityön tai lastensuojelun asiakkuudessa, siirtää palvelutarpeen arvioinnin sosiaaliohjaaja ilmoituksen käsittelyn kyseiselle työntekijälle/yksikölle. Jos ilmoitus on tullut lapsesta, joka ei asu keskisellä alueella eli Jyväskylässä tai Muuramessa, siirretään hänen ilmoituksensa

oikean alueen yksikön käsiteltäväksi. Ilmoitukset, jotka tulevat Jyväskylässä tai Muuramessa asuvista lapsista, jäävät keskisen alueen palvelutarpeen arvioinnin tiimin käsiteltäviksi.

Eriytettyä tekevät sosiaaliohjaajat poimivat omat ilmoituksensa viestikeskuksesta ja sosiaaliohjaajat tekevät ensisoitot jokaisesta ilmoituksesta, joita ei ole siirretty eri yksiköihin. Eriytetyssä palvelutarpeen arvioinnissa on Vikkelä-niminen tiimi, jonka työntekijät vastaavat kiireellisimmistä ilmoituksista. Yhdennetyn puolella käytäntö vaihteli. Osa alueista poimi oman alueensa ilmoitukset viestikeskuksesta ja lisäksi postitse tulleet sekä yhteissähköpostiin tulleet ilmoitukset ja tämän jälkeen tekivät ensisoitot. Toisaalla käytäntönä oli, että esihenkilö eli johtava sosiaalityöntekijä keräsi alueen ilmoitukset ja jakoi ne tiimissä työntekijöiden käsiteltäviksi, jolloin myös sosiaalityöntekijät tekevät ensisoittoja. Kiireellisyysarvion teki kaikilla alueilla useimmiten sosiaaliohjaaja, mutta sosiaalityöntekijän tehdessä ensisoiton, tekee hän luonnollisesti myös kiireellisyysarvion. Tätä voidaan myös arvioida tiimissä tilanteen ollessa epäselvä.

Lähes kaikilla alueilla sosiaaliohjaajilla oli myös omia selvityksiä, joissa arvioitiin, ettei ole lastensuojelutarpeen selvityksen tarvetta tai erityisen tuen määritelmä ei täyty. Yhdennetyn puolella kuitenkin saatettiin jollain alueella tehdä sosiaaliohjaajavetoisia palvelutarpeen arviointeja, joihin sosiaalityöntekijä otettiin mukaan työparin roolissa tekemään lastensuojelutarpeen selvitys erillisenä osuutena palvelutarpeen arvioinnin kokonaisuuteen. Joillain alueilla sosiaaliohjaajilla ei ollut omia selvityksiä, vaan he toimivat aina sosiaalityöntekijän työparina selvityksissä. Kaiken kaikkiaan sosiaaliohjaajien omat selvitykset olivat pienessä roolissa kokonaisuus selvitysten määrään nähden.

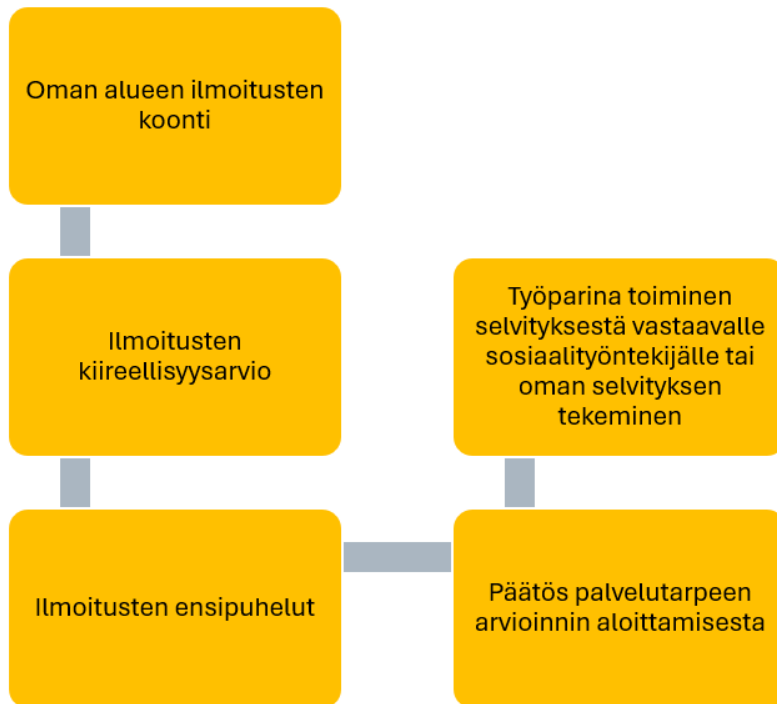
Palvelutarpeen arvioinnin asiakastapaamiset tehdään lähtökohtaisesti työparityönä koko hyvinvointialueella. Työparityön merkitys korostuu palvelutarpeen arvioinnissa, sillä asiakkaat ovat usein työntekijöille vieraita ja tilanteet tuntemattomia. Aineistosta nousi esille myös sellainen käytäntö, jossa suositettiin yksin tehtäviä selvityksiä työntekijäresurssin säästämisen vuoksi. Kaikki korostivat, että aina saa työparin, jos sellaista tarvitsee. Työntekijät saattoivat ajoittain tavata tuttuja asiakkaita ilman työparia työparin ollessa pois. Myös lapsia/nuoria saatetaan tavata ilman työparia, mikäli hän on jo entuudestaan tuttu.

Muiden työtehtävien osalta korostui eriytettyä tekevien sosiaaliohjaajien viestikeskusvastuu, jota jo aiemmin tarkemmin kuvattiin. Viestikeskusvastuu on jaettu päiväkohtaisesti sosiaaliohjaajien kesken ja vastuu pitää sisällään myös yhteissähköpostista huolehtimisen ja palvelupuhelinvastuun. Lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnin palvelupuhelimeen voivat soittaa asiakkaat, ammattilaiset tai kuka vain, joka kaipaa tukea tai ohjausta. Eriytettyä tekevillä sosiaaliohjaajilla on lisäksi kaksi ”soittelijaa” kaksi kuukautta kerrallaan. Soittelijoiden tehtävänä on nimenmukaisesti soittaa tulleita ilmoituksia, eivätkä he ole soittelukuukausiensa aikana työpareina selvityksissä. Haastattelujen perusteella sosiaaliohjaajat pitivät tätä hyvänä

käytäntönä ja se on helpottanut osaltaan ilmoitusten lainmäärittelemissä käsittelyajoissa pysymistä. Myös joidenkin yhdennettyä tekevien työnumerot ovat verkkosivuilla saatavilla ja hekin saavat vastaavia yhteydenottoja niin asiakkailta kuin neuvoja kaipaavilta ammattilaista-hoiltakin.

Kuvio 11: Ilmoitusten käsittelyprosessi eriytettyssä palvelutarpeen arvioinnissa

Kuvio 12: Ilmoitusten käsittelyprosessi yhdennetyssä palvelutarpeen arvioinnissa

Aineiston perusteella palvelutarpeen arviointi näyttäytyi selkeänä ja prosessinomaisena työvaiheena, jota ohjaavat lainsäädännön määrittelemät aikarajat. Työskentelytapojen väliset erot nousivat kuitenkin esiin erityisesti ilmoitusten käsittelyssä sekä työtehtävien laajuudessa ja painotuksissa. Eriytetyssä työskentelyssä sosiaaliohjaajat kuvasivat käsittelevänsä suuren määrän ilmoituksia, joiden sisällön ja kohdehenkilön selvittäminen saattoi vaatia aikaa vievää ja tarkkaa taustatyötä - tätä kuvattiin jopa "salapoliisityöksi". Yhdennetyssä mallissa työskentelevät sosiaaliohjaajat puolestaan kokivat haasteita työajan jakautumisessa, sillä heidän tuli yhdistää suunnitelmallinen perhesosiaalityö ja palvelutarpeen arviointi toisiinsa.

Haastatteluissa nousi esiin huoli siitä, että suunnitelmallinen työskentely voi jäädä vähemmälle huomiolle kiireellisissä tilanteissa, koska siihen ei kohdistu vastaavaa lakisääteistä aikarajoitusta kuin palvelutarpeen arviointiin. Tämän vuoksi palvelutarpeen arviointiin liittyvät tehtävät saattoivat saada etusijan arjen työpriorisoinnissa, mikä vaikutti työmuotojen väliin tasapainoon.

Perhesosiaalityön puolella eroavaisuuksia löytyy asiakkuuden alkamiseen, palveluiden myöntämiseen ja työparityöhön liittyviin käytänteisiin liittyen. Eriytetyssä perhesosiaalityössä asiakkuus alkaa, kun palvelutarpeen arvioinnissa todetaan sosiaalihuollon mukaisten palvelujen ja asiakkuuden tarve ja sosiaalityö, sosiaaliohjaus tai molemmat palvelut vireytetään.

Asiakkuuksia siirtyä lisäksi lastensuojelun avohuollon puolelta. Pelkkään sosiaaliohjaukseen tulevat asiakkaat ovat yleisen tuen tarpeessa, jolloin he eivät täytä erityisen tuen tarpeen määritelmää. Sosiaalityöhön tulevat ovat erityisen tuen tarpeessa, ja heille on lainmukaisesti nimettävä oma sosiaalityöntekijä. Eriytettyä työtä tekevät sosiaaliohjaajat jakavat asiakastietojärjestelmän listalta asiakkaat omassa ohjaajien tiimissä työntekijöiden kesken. Tämän jälkeen asiakkaan vastuutyöntekijäksi tuleva sosiaaliohjaaja ottaa sosiaaliohjauksen viireytäneeseen palvelutarpeen arvioinnin työntekijään yhteyden ja sovitaan yhteinen aloituspalaveri, johon myös asiakas tulee. Aloituspalaverissa käydään yhteisesti läpi sosiaaliohjauksen palvelua, suunnitellaan työskentelyn tavoitteita ja aloitetaan työskentelyä. Sosiaaliohjaaja tekee sosiaaliohjauksen päätöksen asiakastietojärjestelmään aloituspalaverista alkaen.

Yhdennetyn perhesosiaalityön puolella työskentelyn aloitus on yksinkertaisempaa. Sosiaaliohjaajat sanoivatkin, että työskentely ei ala, vaan jatkuu. Joillakin alueilla sosiaaliohjauksesta tehdään virallinen päätös yleisen tuen asiakkaille, mutta toisilla alueilla sitä ei tehdä. Palvelutarpeen arvioinnin yhteenvedoon tehdään kirjaus siitä, että asiakkuus jatkuu perhesosiaalityössä. Asiakkaan kanssa jatkaa työskentelyä sama jo palvelutarpeen arvioinnista tuttu työntekijä tai työntekijät. Sosiaaliohjaajien omat asiakkaat ovat siis yleisen tuen asiakkaita.

Sosiaaliohjauksen palvelua voidaan tarjota myös erityisen tuen asiakkaille, mutta tällöin vastuutyöntekijänä toimii sosiaalityöntekijä. Eriytetyssä työskentelymallissa sosiaalityöntekijä voi myöntää omille asiakkailleen sosiaaliohjauksen palvelua. Yhdennetyssä työskentelyssä tässä oli vaihtelevia toimintatapoja. Sosiaaliohjausta kyllä tehdään yhdennetyilläkin alueilla, mutta vaihtelu näyttäytyi siinä, myönnetäänkö palvelu virallisesti vai tehdäänkö siitä vain yksittäinen kirjausmaininta. Tähän asiaan vaikuttaa osittain myös hyvinvointialueen sisällä käytössä olevat eri asiakastietojärjestelmät. Järjestelmien toisistaan poikkeavat rakenteet vaikuttavat siihen, millä tavoin esimerkiksi palvelut tietoteknisesti merkataan ja kuinka ne työntekijöille näyttäytyvät.

Eriytetyssä työskentelyssä sosiaaliohjaaja voi toimia tarvittaessa sosiaalityöntekijän työparina haastavammissa asiakastapauksissa. Arvioinnin työparin tarpeesta tekee tällöin sosiaalityöntekijä. Jos sosiaalityöntekijä on myöntänyt sosiaaliohjauksen palveluna tiettyyn tarpeeseen, on sosiaaliohjaajan työnkuva haastattelujen perusteella itsenäisempi. Yhdennetyssä oli suurta vaihtelu työparityön toteutuksen suhteen. Joillain alueilla työpari on nimetty jokaiseen asiakkuuteen ja toisella alueella työparityötä tehdään vain harvoissa tapauksissa. Yhdennetyä tekevien haastatteluista nousi esille, että sosiaaliohjaajat voivat tehdä työparityötä myös perheohjaajien kanssa, mikäli perheelle on myönnetty perhetyötä. Eriytetyssä työskentelyssäkin tämä mainittiin olemassa olevana vaihtoehtona, mutta käytännön toteutuksesta ei ollut kokemuksia.

Yksi suuri eroavaisuus eriytetyn ja yhdenntyn työskentelyn välillä olivat melko yllättäenkin sosiaaliohjaajien myöntämät palvelut. Eriytettyä tekevät sosiaaliohjaajat eivät voi myöntää keskisellä eli Jyväskylän ja Muuramen alueella ammatillista tukihenkilötyötä, tukiperhetyötä tai erityisen tuen perhetyötä ostopalveluna. Ostopalvelulla viitataan yksityisten palveluntuottajien tarjoamiin palveluihin. Sen sijaan osa yhdenntettyä tekevistä sosiaaliohjaajista pystyi myöntämään edellä mainittuja palveluja osittain tai kokonaan. Esille nostettiin, että ostopalvelut konsultoidaan aina esihenkilöltä ja viedään asiakasohjausryhmään. Asiakasohjausryhmä koostuu johtotason henkilöistä, joiden kanssa keskustellaan, onko työntekijän tekemä arvio asiakkaan tuen tarpeista tarkoituksenmukainen.

Eriytettyä tekeviltä sosiaaliohjaajilta nousi useita vastuutehtäviä, joita he perhesosiaalityön ohella tekevät. Sosiaaliohjaajat esimerkiksi perehdyttävät suurilta osin uusia sosiaaliohjaajia ja sosiaalityöntekijöitä. Sosiaaliohjaajat saavat lisäksi ajoittain esihenkilöiltä erilaisia soittelu tai selvitystehtäviä, jotka voivat liittyä esimerkiksi työt lopettaneen työntekijän asiakkuuksien tilanteen selvittämiseen. Eriytetyssä työskentelyssä on myös käytössä ilmo-vuorot. Ilmo-vuoroksi kutsutaan vuoroa, jolloin yksi työntekijä pitää huolen, että perhesosiaalityöhön tulleet lastensuojeluilmoitukset tulevat oman työntekijän tietoon. Oman työntekijän ollessa pois, käsittelee ilmo-vuorossa oleva työntekijä kiireelliseksi arvioidut ilmoitukset itse. Lisäksi ilmo-vuorossa oleva voi paikata poissaolevia työntekijöitä muissa työtehtävissä tarvittaessa. Ilmo-vuorot on jaettu päiväkohtaisesti sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien kesken.

Värit:

- Samat/samankaltaiset yleiset käytännöt kaikkialla
- Eri käytäntö eriytetyn ja yhdenntyn välillä
- Eri käytäntöjä kaikkien alueiden kesken

Työtehtävät/työskentelyvaihe	Palvelutarpeen arviointi	Perhesosiaalityö
Ilmoitusten käsittely	■	■
Asiakkuuden aloitus	■	■
Asiakastyö	■	■
Verkostoyhteistyö	■	■
Dokumentointi	■	■
Työparityö	■	■
Palveluiden vireyttäminen/myöntäminen	■	■
Kehittämisen- ja asiantuntijatyö	■	■
Muut työtehtävät	■	■

Kuvio 13: Hyvinvointialueen sisäisten alueiden väliset eroavaisuudet

Haastatteluaineiston perusteella eriytetyn ja yhdennetyn työskentelymallin välillä havaittiin selkeitä eroja erityisesti palvelutarpeen arvioinnin rakenteissa, työnjaossa ja käytännön toteutuksessa. Eriytetyssä mallissa työnjako on selkeästi määritelty, ja toiminta rakentui järjestelmällisten prosessien varaan. Tämä toi mukanaan myös työn kuormittavuuteen liittyviä haasteita, kuten suuren ilmoitusmäärän hallinnan ja laajan viestikeskusvastuun. Yhdennetyissä työskentelyssä asiakkuuden jatkuvuus säilyi paremmin, mutta samalla työn suunnitelmallisuus saattoi jäädä vähemmälle huomiolle kiireellisissä tilanteissa. Alueelliset erot korostuivat etenkin ilmoitusten käsittelykäytännöissä ja työparityön toteutuksessa. Merkittävä eroavaisuus oli myös sosiaaliohjaajien palveluiden myöntämisvaltuuksissa: osassa yhdennettyä mallia sosiaaliohjaajat saattoivat myöntää tiettyjä ostopalveluja, kun taas eriytettyssä mallissa tätä mahdollisuutta ei ollut. Lisäksi eriytettyä työskentelyä tekeville sosiaaliohjaajille kuului enemmän perustyön ulkopuolelle sijoituvia muita vastuutehtäviä.

Molemmilla työskentelytavoilla oli tunnistettavissa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa. Tulokset korostavat rakenteellisen selkeyden, asiakastyön jatkuvuuden ja työn kuormituksen hallinnan merkitystä työmuotojen kehittämisessä. Tulokset osoittavat tarpeen kehittää rakenteita ja käytäntöjä, jotka tukevat työn sujuvuutta ja asiakasprosessien eheyttä riippumatta valitusta työmallista.

9 Johtopäätökset ja pohdinta

Valtioneuvosto viittaa tiedotteessaan (2024) tutkimukseen, jossa on tarkasteltu lasten ja perheiden sosiaalipalvelujen tilannekuvaa erityisesti varhaisen tuen näkökulmasta. Tiedotteessa nostetaan esille vuoden 2015 sosiaalihuoltolain uudistuksen tuoneen helpotusta perheiden ja lasten palveluiden saatavuuteen, mutta samalla tunnistetaan saatavuuden alueelliset eroavaisuudet, joihin ei ole vielä pystytty riittävästi puuttumaan. Tiedotteessa korostetaan asiakkaiden osallistamisen, monialaisen yhteistyön ja kotiin vietävien palveluiden merkitystä sekä lisäämisen tarvetta. (Valtioneuvosto 2024b.)

Hyvän työn -hankkeen käynnistettyä myös Keski-Suomen hyvinvointialueella, haluttiin osana hankkeen työnjakopilottia selvittää lapsiperheiden sosiaalityön tilannetta ja pohtia miten toimintaa voitaisiin kehittää hankkeen asettamia tavoitteita kohti. Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella sosiaaliohjaajan työnkuvaa lapsiperheiden sosiaalityössä sekä vertailla eriytettyä ja yhdennettyä työskentelymallia.

Laadullisen tutkimuksen teossa on huomioitava myös luotettavuuteen vaikuttavat tekijät. Haastattelujen perusteella kerättyä aineistoa ei voida pitää automaattisesti objektiivisena toteen, sillä ihmisten kanssa toimiessa vastaa jokainen kysytyihin kysymyksiin subjektiivisesti eli omasta näkökulmastaan. Laadullisessa tutkimuksessa on myös väistämätöntä, että

haastattelijan oma ymmärrys ja tulkinta vaikuttaa tulosten loppupäätelmään eikä haastattelijaa voida pitää täysin puolueettomana. (Tuomi & Sarajärvi 2017b.) Omien tulkintojen välttämiseksi haastattelutilanteessa kysyttiin tarkentavia kysymyksiä ja varmistettiin, että kuultu on ymmärretty oikein. Lisäksi haastattelutilanne pyrittiin pitämään mahdollisimman samankaltaisena jokaisen haastateltavan kohdalla, minkä vuoksi esimerkiksi kaikki haastattelut toteutettiin videoyhteydellä.

Haastatteluaineisto toi esiin sosiaaliohjaajien työn monipuolisuuden, laaja-alaisen ammattitaidon ja keskeisen roolin osana lapsiperheiden palvelujärjestelmää. Eroja työnkuviissa havaittiin sekä työskentelymallien välillä että alueellisesti - ainoa selkeästi työskentelymallikohtainen ero liittyi perhesosiaalityön asiakkuuden aloitusvaiheeseen, jossa prosessit erosivat toisistaan. Sosiaaliohjaajan työ palvelutarpeen arvioinnissa ja perhesosiaalityössä on moninainen ja kattaa asiakastyön, dokumentoinnin, viranomaisyhteistyön, verkostotyön ja kehittämistehävät. Työtä tehdään tiiviissä yhteistyössä sosiaalityöntekijöiden kanssa, mutta ohjaajat kantavat myös merkittävää itsenäistä vastuuta, erityisesti lähiasiakastyössä. Haastattelut osoittivat, että työ koettiin vaihtelevaksi ja mielekkääksi, mutta kuormittavuutta lisäsivät ulkoapäin tulevat odotukset, muuttuvat ohjeistukset sekä rakenteelliset paineet, ei niinkään itse asiakastyö.

Eriytetty ja yhdennetty työskentelymalli muokkaavat työnkuvaa eri tavoin. Yhdenneyssä mallissa asiakassuhteen jatkuvuus mahdollistaa kokonaisvaltaisemman työtteen heti työskentelyn alkuvaiheesta lähtien. Eriytetyssä mallissa puolestaan selkeä työnjako voi helpottaa työprosessin hallintaa, mutta voi heikentää asiakaslähtöisyyttä työntekijöiden vaihtuvuuden vuoksi. Kummassakin mallissa on sekä etuja että haasteita, eikä kumpikaan näyttäytynyt selkeästi toista parempana. Olennaista on, että käytetty malli tukee asiakkaiden tarpeita ja vastaa alueellisiin resursseihin sekä työolosuhteisiin.

Haastatteluiden perusteella sosiaaliohjaajat toivoivat vahvempaa päätäntävaltaa erityisesti silloin, kun heidän asiantuntemuksensa asiakkaan tilanteesta oli vahvaa. Haastatteluissa nostettiin esiin eettistä ristiriitaa tilanteissa, joissa sosiaaliohjaajilla oli asiakasprosessiin liittyen syvällistä tietoa mutta ei mahdollisuutta tehdä päätöksiä. Tämä kokemus heikensi työn hallinnan tunnetta ja työn vaikuttavuutta.

Yhteenvetona voidaan todeta, että sosiaaliohjaajat ovat lapsiperheiden sosiaalityön keskeisiä toimijoita, joiden työ perustuu vahvaan vuorovaikutusosaamiseen, verkostotyön hallintaan ja kykyyn reagoida nopeasti muuttuviin asiakastilanteisiin. Työn vaikuttavuus syntyy ammattitaidon ja motivaation yhdistelmästä. Haastatteluissa nousi kantavana voimana esille työkaveriiden, tiimin ja hyvän esihenkilön merkitys työhyvinvoinnin ja työssäjaksamisen kannalta. Tulosten perusteella voidaan todeta, että organisaation tulisi entistä paremmin tunnistaa sosiaaliohjaajien asiantuntemus sekä koulutuksen ja kokemuksen mukanaan tuoma osaaminen.

Haastatteluissa esiin nousi vahva halu vaikuttaa asiakkaiden elämään, kunhan siihen tarjoutuu riittävästi aikaa, resursseja ja tukea. Tämä osoittaa sitoutuneisuutta ja vahvaa ammattietiikkaa, mutta samalla tuo näkyväksi rakenteellisia haasteita, joiden ratkaiseminen vaatii toiminnan kehittämistä.

Sosiaaliohjaajat esittivät haastatteluissa useita konkreettisia kehitysideoita ja -toiveita, joiden pohjalta on mahdollista suunnata jatkokehittämistä niin yksikkö- kuin hyvinvointialueellakin. Seuraavaan kuvioon on kerätty muutamia pääteemoja, joita sosiaaliohjaajat nostivat esille. Kuvioon on myös liitetty kehittämiskohteen toteuttamisen mahdollisia vaikutuksia.

Kehittämiskohde	Vaikutukset
✔ Perustehtävän selkeytys	Vähentää epäselvyyttä ja rooliristiriitoja Helpottaa perehdyttämistä
📁 Sosiaaliohjaajan palveluvalikon laajennus	Vähentää sosiaalityön palvelulähtöistä tarvetta Lisää sosiaaliohjaajan toimintamahdollisuuksia
👥 Henkilöstöresurssien lisääminen	Mahdollistaa laadukkaan asiakastyön toteuttamisen Vähentää työntekijöiden työkuormitusta
💡 Osaamisen tunnistaminen	Mahdollistaa asiantuntijuuden laajemman hyödyntämisen Lisää työn vaikuttavuutta ja työhyvinvointia
💰 Palkkauksen tarkastelu	Parantaa työssä jaksamista, pysyvyyttä ja työmotivaatiota
👉 Työparityön lisääminen	Lisää työhyvinvointia ja työn laatua sekä vahvistaa ammattitaitoa
🎯 Tuen tason määrittely	Helpottaa asiakastarpeiden arviointia Vähentää asiakkaan siirtymiä palveluiden välillä
💬 Asiakastyön lisääminen	Palauttaa työn ydintehtävään Lisää asiakastyön laatua ja asiakaslähtöisyyttä
🗨️ Palautteen rakenteet	Mahdollistaa työn kehittämistä asiakkaan ja työntekijöiden näkökulmasta
✍️ Kirjaamisen ja perehdytyksen kehittäminen	Tukee työn laatua ja yhdenmukaisuutta Optimoi työntekijöiden ajankäyttöä

Kuvio 14: Lapsiperheiden sosiaalityön kehittämiskohteet

Tämä opinnäytetyö muodostui laajaksi kokonaisuudeksi, jossa tutkimuskysymykset tukivat toisiaan, mutta muodostivat asetelman, jossa vastauksien hakeminen vaati suunniteltua enemmän taustatyötä ja aineistoa. Suunnitelmavaiheessa oli epäselvää, kuinka monta haastateltavaa opinnäytetyöhön osallistuisi ja kuinka laajasti haastateltavat kysymyksiin vastaisivat. Kysymykset olivat selkeitä, mutta laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti vastaukset eivät olleet yksiselitteisiä. Hyvin pian kävi ilmi, ettei toiseen tutkimuskysymykseen löydy suoria

vastauksia, sillä eroavaisuudet eivät rajoittuneet kahden eri työskentelymallin välille, vaan ulottuivat kaikkien toimintayksiköiden välisiksi vaihtelevuuksiksi.

Toisen tutkimuskysymyksen poisjättäminen olisi antanut tilaa syvällisemmälle analyysille, mutta toisaalta hankkeen ja toimeksiantajan puolelta tullut toive nimenomaan eriytetyn ja yhdennetyn työskentelyn välisestä pohdinnasta olisi ollut mahdotonta täyttää ilman työnkuvien selvennystä, johon ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä vastattiin. Tämän opinnäytetyön tarpeellisuutta vahvisti se, että haastateltavat itse toivat antamassaan palautteessa esille aiheen tärkeyttä.

Tämän opinnäytetyön tulosten pohjalta huomataan, että Keski-Suomen hyvinvointialueella työskentelee työstään välittäviä ja ammattitaitoaan arvostavia ammattilaisia, jotka toivoisivat työlleen selkeämmät rakenteet ja entistä vahvempaa työparityöskentelyä. Alueiden välillä olevat eroavaisuudet ovat osittain olleet jo tiedossa, mutta nyt ne ovat selkeämmin eroteltuna ja esille nostettuina, jolloin niihin on helpompi tarttua.

Näen näiden tulosten olevan hyvä pohja, josta sosiaaliohjaajan työnkuvan tarkempaa raamitusta voidaan jatkaa. Tuloksista ilmenee se, mitä sosiaaliohjaajat nyt tekevät ja mitkä seikat he kokevat työssään haastaviksi. Eroavuuksien esiin nostaminen mahdollistaa työnkuvien yhtenäistämisen, joka tukee Petteri Orpon hallituksen tavoitetta työntekijöiden ammattiroolien selkeyttämisen ja työnjaon optimoinnin osalta. Tulosten tuodessa esille kehityskohteita, voidaan myös kohdistaa huomiota niihin seikkoihin, joihin puuttuminen voi parantaa työntekijöiden työssäjaksamista ja tämän kautta ammattihenkilöstön pysyvyyttä.

Lähteet

- Aaltonen, T. 2020. Sosiaaliohjaajan työnkuva psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa - Sosiaaliohjaus osana terveysosiaalityötä. Opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu. Sosionomikoulutus. Hämeenlinna. Viitattu 12.3.2025. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/355014/Aaltonen_Taina.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Duunitori 2025. Sosiaaliohjaaja. Viitattu 9.3.2025. <https://duunitori.fi/ammattiopas/sosiaali-ja-hoiva-ala/sosiaaliohjaaja>
- Hakala, J. 2024. Laadullisen tutkimuksen ABC - Menetelmäopas opinnäytetyön tekijälle. Talinna: Gaudeamus. Viitattu 9.3.2025.
- Helminen, J. 2022. Sosiaaliohjauksen tekijät ja tehtävät. Helsinki: Diak-ammattikorkeakoulu. Viitattu 5.5.2025.
- Hirsjärvi, S. Hurme, H. 2022. Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tallinna: Gaudeamus. Viitattu 12.3.2025.
- Hokkanen, M. 2024. Gerontologisen sosiaaliohjaajan työnkuvan viranhaltijana - Työympäristönä gerontologinen sosiaalityö. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan ylempi AMK, gerontologinen asiantuntijuus. Turku. Viitattu 12.3.2025. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/820526/Hokkanen_Mirja.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Ikalainen, M. Kuhlberg, P. Mäläskä, S. Timoskainen, P. 2022. Sosionomin (AMK) rooli, tehtävät ja työnkuva Tampereen kaupungin aikuissosiaalityössä. Opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu. Sosionomikoulutus. Tampere. Viitattu 12.3.2025. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/750259/Ikalainen_Kuhlberg_Malaska_Timoskainen.pdf?sequence=3
- Kiili, J. Jaakola, A-M. Anis, M. Lamponen, T. Stenvall, E. 2024. Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö Tallinna: Gaudeamus. Viitattu 7.3.2025
- Keski-Suomen hyvinvointialue 2023. Keski-Suomen hyvinvointialuestrategia 2030. Viitattu 8.3.2025. https://www.hyvaks.fi/sites/default/files/2023-02/Strategiakuva_hyvaks.pdf
- Keski-Suomen hyvinvointialue 2025a. Lapsiperheiden sosiaalityö ja sosiaaliohjaus. Viitattu 26.1.2025. <https://www.hyvaks.fi/palvelumme/lapsiperheiden-sosiaalityo-ja-sosiaaliohjaus>
- Keski-Suomen hyvinvointialue 2025b. Ota yhteyttä lapsiperheen tuen tarpeesta tai tee lastensuojeluilmoitus. Viitattu 7.3.2025. <https://www.hyvaks.fi/palvelumme/ota-yhteytta-lapsiperheen-tuen-tarpeesta-tai-tee-lastensuojeluilmoitus>
- Lahtinen, P. Pynnönen, J. 1/2020. Opas lapsilähtöiseen palvelutarpeen arviointiin. Jyväskylä: Pesäpuu, valtakunnallinen kehittämissyhteisö. Viitattu 4.5.2025.
- Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005. Viitattu 26.1.2025.

Opintopolku 2025a. Sosionomi (AMK) sosiaaliala. Viitattu 9.3.2025. <https://opintopolku.fi/konfo/fi/koulutus/1.2.246.562.13.00000000000000000254>

Opintopolku 2025b. Geronomi (AMK). Viitattu 9.3.2025. <https://opintopolku.fi/konfo/fi/koulutus/1.2.246.562.13.00000000000000000250>

Opintopolku 2025c. Kuntoutuksen ohjaaja (AMK). Viitattu 9.3.2025. <https://opintopolku.fi/konfo/fi/koulutus/1.2.246.562.13.00000000000000000225>

Palomurto, W. Saranpää, T. 2024. Sosiaaliohjaajien työtehtävät hyvinvointialueen lastensuojelussa - Näkemyksiä työtehtävien kohdentumisesta. Opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu. Sosionomikoulutus. Viitattu 12.3.2025. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/856191/Palomurto_Saranpaa.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Ranta, J. Kuula-Luumi, A. 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Viitattu 23.5.2025.

Sayed, T., Helminen, J. 2017. Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Viitattu 9.3.2025.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Viitattu 26.1.2025.

Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2024. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 26.1.2025. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165650/STM_2024_13.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Sosiaali- ja terveysministeriö 2023. Hyvän työn ohjelma. Viitattu 26.1.2025. <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM100:00/2023>

Sosiaaliturvaopas 2025. 1.4.1 Erytystä tukea tarvitseva henkilö. Viitattu 8.3.2025. <https://sosiaaliturvaopas.fi/asiakas/#141>

Suomen ammattikokeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto 2023. Sosiaalialan tutkinnot, kompetenssit ja suositukset. Viitattu 2.5.2025. <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/sosiaalialan-tutkinnot-ja-kompetenssit/>

Talentia ry 2022. Arki, arvot ja etiikka - Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. 3. painos. PunaMusta Oy. Viitattu 9.3.2025.

THL 2025. Sosiaalihuollon kirjaamisohjeet. Viitattu 16.5.2025. <https://thl.fi/aiheet/tiedonhallinta-sosiaali-ja-terveysalalla/kirjaaminen/sosiaalihuollon-kirjaamisohjeet>

Tuomi, J. Sarajärvi, A. 2017a. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Luku 4.1. Uudistettu painos. Helsinki: Tammi. Viitattu 2.5.2025.

Tuomi, J. Sarajärvi, A. 2017b. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Luku 6. Uudistettu painos. Helsinki: Tammi. Viitattu 23.5.2025.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa - Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. 2., uudistettu painos. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 10.3.2025. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf

Valtioneuvosto 2024a. Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut - Varhaisen tuen tilannekuva ja kehittämistarpeet. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:15. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. Viitattu 12.3.2025.

Valtioneuvosto 2024b. Tiedote 232/2024. Tutkimus: Suomessa tarvitaan parempaa varhaista tukea lapsiperheille. Viitattu 20.5.2025. <https://valtioneuvosto.fi/-/tutkimus-suomessa-tarvitaan-parempaa-varhaista-tukea-lapsiperheille>

Väisänen, S. 2020. Sosiaaliohjaajan rooli ja hyöty sosiaalisen kuntoutuksen vahvistajana Porttiteatteri ry:n toiminnassa. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu. Sosionomikoulutus. Helsinki. Viitattu 12.3.2025. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/348877/Opinn%C3%A4ytety%C3%B6_Sanna_V%C3%A4is%C3%A4nen.pdf

Julkaisemattomat lähteet

Lapsiperheiden sosiaalityön perehdytysmateriaali. Viitattu 26.1.2025.

Kuviot

Kuvio 1: Sosiaalihuollon asiakaspolku (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 §34).....	8
Kuvio 2: Lapsiperheiden sosiaalityön aluejako Keski-Suomen hyvinvointialueella	10
Kuvio 3 Palveluihin ohjautuminen eriytettyssä lapsiperheiden sosiaalityössä	11
Kuvio 4 Ammatillinen osaaminen sosiaaliohjauksen tehtävissä (Helminen 2022, 32)	14
Kuvio 5 Sosionomi AMK:n kompetenssit (SOAMK 2023)	15
Kuvio 6 Aineistolähtöisen sisällönanalyysin ja teemoittelun prosessi (mukailten Tuomi & Sarajärvi 2017a)	20
Kuvio 7: 1. Tutkimuskysymyksen sisällönanalyysiprosessi	21
Kuvio 8: 2. Tutkimuskysymyksen sisällönanalyysiprosessi	22
Kuvio 9: Palvelutarpeen arvioinnin sosiaaliohjaajan työtehtäväkategoriat	24
Kuvio 10: Perhesosiaalityön sosiaaliohjaajan työtehtäväkategoriat.....	28
Kuvio 11: Ilmoitusten käsittelyprosessi eriytettyssä palvelutarpeen arvioinnissa	35
Kuvio 12: Ilmoitusten käsittelyprosessi yhdenmetyssä palvelutarpeen arvioinnissa	36
Kuvio 13: Hyvinvointialueen sisäisten alueiden väliset eroavaisuudet	38
Kuvio 14: Lapsiperheiden sosiaalityön kehittämiskohteet	41

Liitteet

Liite 1: Haastattelurunko.....	46
Liite 2: Palautekysely	47
Liite 3: Palvelutarpeen arvioinnin sosiaaliohjaajan työtehtävät.....	48
Liite 4: Perhesosiaalityön sosiaaliohjaajan työtehtävät	49
Liite 5: Eriytetyn ja yhdenmetytn työskentelyn erot palvelutarpeen arvioinnissa	50
Liite 6: Eriytetyn ja yhdenmetytn työskentelyn erot perhesosiaalityössä	51

Liite 1: Haastattelurunko

HAASTATTELURUNKO

Lapsiperheiden sosiaalityön sosiaaliohjaajien haastattelu

Perustiedot:

Missä yksikössä työskentelet?

Teetkö eriytettyä vai yhdennettyä työtä?

Palvelutarpeen arviointi:

- Millaisia työtehtäviä sinulla on palvelutarpeen arviointiprosessin:
 - o alussa?
 - o aikana?
 - o lopussa?
- Mitä ajatuksia sinulla on työtehtävistä palvelutarpeen arvioinnissa?
- Miten sosiaaliohjaajan työnkuvaa voitaisiin kehittää palvelutarpeen arvioinnissa?

Perhesosiaalityö:

- Millaisia työtehtäviä sinulla on perhesosiaalityön asiakasprosessin:
 - o alussa?
 - o aikana?
 - o lopussa?
- Mitä ajatuksia sinulla on työtehtävistäsi perhesosiaalityössä?
- Miten sosiaaliohjaajan työnkuvaa voitaisiin kehittää perhesosiaalityössä?

Työparityöskentely:

- Teetkö työparityötä?
- Kenen kanssa teet työparityötä?
- Millaisissa tilanteissa/tapauksissa teet työparityötä?
- Millaiset ovat työtehtäväsi työparityöskentelyn:
 - o alussa?
 - o aikana?
 - o lopussa?
- Mitä ajatuksia sinulla on työtehtävistäsi työparityöskentelyssä?
- Miten sosiaaliohjaajan työnkuvaa voitaisiin kehittää työparityöskentelyssä?

Muut työtehtävät:

- Mitä muita työtehtäviä sinulla on edellä mainittujen lisäksi?
- Mitä ajatuksia sinulla on muista työtehtävistäsi?
- Miten sosiaaliohjaajan työnkuvaa voitaisiin kehittää muiden työtehtävien osalta?

Liite 2: Palautekysely

Palautekysely opinnäytetyön haastattelusta

1. Mikä haastattelussa mielestäsi onnistui?
2. Mitä haastattelussa olisi voinut tehdä toisin?
3. Miten kysymykset tukivat haastattelua?
4. Vapaa sana:

Kiitos vielä ajastasi ja sujuvasta yhteistyöstä!

- Heli

Liite 3: Palvelutarpeen arvioinnin sosiaaliohjaajan työtehtävät

Yhteydenottojen ja ilmoitusten käsittely	lastensuojelu- ja shl-ilmoitusten käsittely ja arviointi, päätös pta:n aloituksesta ja sen vireytys, kiireellisyysarvio, ensisoitto asiakkaalle (ja ilmoittajalle), erityisen tuen tarpeen arviointi, taustaselvitys
Palvelutarpeen arviointi ja viranomaistyö	asiakaskansion teko, pta:n arviolomakkeen avaus, pta-selvitykset, siirtopalaveri, pta:n yhteenveto, palvelujen vireytykset, päätösten valmistelu, työparityö
Dokumentointi	ilmoitusten käsittely, kirjaukset tapaamisista ja puhelusta, pta:n arviolomake ja yhteenveto, päätösten valmistelu, palvelujen vireytys, tietohuolto
Asiakastyö	tapaamiset, puhelut, kotikäynnit, yhteydenpito asiakkaisiin, palveluohjaus, talousneuvonta, tukien hakeminen, häätöjen ehkäisy, sosiaaliohjaus, siirrot palveluihin/asiakkuuksiin, asiakkaiden juoksevat asiat
Verkostoyhteistyö	verkostopalaverit, yhteistyö, palveluverkoston kokoaminen, tulkkipalvelujen käyttö
Kehittämisen- ja asiantuntijatyö	yhteistyöverkostot, asiantuntijatyö, moniammatillisia kehitysryhmiä ja tiimejä, erityisvastuutehtäviä, edustustehtäviä, erilaisia kehittämisverkostoja, työparityö
Muut työtehtävät	palvelupuhelin, viestikeskusvastuu, toimistotyöt, salapoliisityö (ilmoitusten käsittelyssä), sosiaalityöntekijän tuuraaminen, ajoittaiset sihteerin työt (joka paikan höylä), koulutukset, tapaamistila- ja autovaraukset, tiimit ja infotiimit, työnohjaukset, keittiövuorot, postin kuljetus

Liite 4: Perhesosiaalityön sosiaaliohjaajan työtehtävät

Asiakastyö	asiakassuunnitelma, tapaamiset toimistolla/kotona/koulu/päiväkoti, puhelut, ohjaus ja neuvonta, sosiaaliohjaus, hakemusten ja lomakkeiden täyttö, palveluohjaus,
Verkostoyhteistyö	palveluverkoston kokoaminen, verkostopalaverit, yhteistyö, tulkkaukspalveluiden käyttö,
Dokumentointi	kirjaukset tapaamisista ja puheluista sekä palveluiden alkamisesta ja päättymisestä, lausunnot, asiakassuunnitelma, tietohuolto, palveluiden vireytykset ja päätökset, ilmoitusten käsittely
Viranomaistyö	palveluiden vireytykset ja päätökset, palveluiden vaikuttavuuden arviointi ja seuranta, lastensuojelu ja shl-ilmoitusten käsittely, erityisen tuen ja suojelun tarpeen arviointi
Kehittämisen- ja asiantuntijatyö	yhteistyöverkostot, asiantuntijatyö, moniammatillisia kehitysryhmiä ja tiimejä, erityisvastuutehtäviä, edustustehtäviä, erilaisia kehittämisverkostoja, työparityö
Muut työtehtävät	toimistotyöt, sosiaalityöntekijän tuuraaminen, perehdytys, ajoittaiset sihteerin työt (joka paikan höylä), koulutukset, ilmo-vuorot, tapaamistila- ja autovaraukset, tiimit ja infotiimit, työnohjaukset, keittiövuorot, puhelinneuvonta, postin kuljetus

Liite 5: Eriytetyn ja yhdennetyn työskentelyn erot palvelutarpeen arvioinnissa

Teema	Eriytetty perhesosiaalityö	Yhdennetty perhesosiaalityö
Asiakkuuden alkaminen	<ul style="list-style-type: none"> - Asiakkaalle myönnetään sosiaalityö, sosiaaliohjaus tai molemmat - Sosiaaliohjaukseen tulevat asiakkaat jaetaan sosiaaliohjaajien tiimissä - Aloituspalaveri sovitaan ja pidetään siirtävän tahon kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Pta:n</u> selvityksen yhteenvedon kirjataan perhesosiaalityön asiakkuuden alku - Asiakkuus jatkuu samoilla työntekijöillä, jotka tekivät <u>pta:n</u>
Sosiaaliohjauksen myöntäminen	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaaliohjaaja tekee yleisen tuen asiakkaille sosiaaliohjauksen päätöksen - <u>Sostt.</u> voi myöntää erityisen tuen asiakkaille sosiaaliohjausta palveluna 	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaaliohjauksen päätös tehdään yleisen tuen asiakkaille / sosiaaliohjauksen päätöstä ei tehdä koskaan - <u>Sostt.</u> voi myöntää erityisen tuen asiakkaille sosiaaliohjausta palveluna / sosiaaliohjausta ei myönnetä palveluna, mutta sitä tehdään silti
<u>Työparius</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaalityöntekijän työparina tarvittaessa tai sosiaaliohjauksen palvelun muodossa itsenäisemmin 	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaalityöntekijän työparina lähes aina / tarvittaessa / vain poikkeustapauksissa tai sosiaaliohjauksen palvelun muodossa itsenäisemmin - Työparina voi olla myös perheohjaaja
Palveluiden myöntäminen	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaaliohjaaja EI VOI myöntää ammatillista tukihenkilötyötä, tukiperhettä tai erityisen tuen perhetyötä ostopalveluna 	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaaliohjaaja EI VOI / VOI myöntää ammatillista tukihenkilötyötä, tukiperhettä tai erityisen tuen perhetyötä ostopalveluna - Ostopalveluista konsultoidaan

Liite 6: Eriytetyn ja yhdenntetyn työskentelyn erot perhesosiaalityössä

Teema	Eriytetty perhesosiaalityö	Yhdennetty perhesosiaalityö
Asiakkuuden alkaminen	<ul style="list-style-type: none"> - Asiakkaalle myönnetään sosiaalityö, sosiaaliohjaus tai molemmat - Sosiaaliohjaukseen tulevat asiakkaat jaetaan sosiaaliohjaajien tiimissä - Aloituspalaveri sovitaan ja pidetään siirtävän tahon kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> - Pta:n selvityksen yhteenvetoon kirjataan perhesosiaalityön asiakkuuden alku - Asiakkuus jatkuu samoilla työntekijöillä, jotka tekivät pta:n
Sosiaaliohjauksen myöntäminen	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaaliohjaaja tekee yleisen tuen asiakkaille sosiaaliohjauksen päätöksen - Sostt. voi myöntää erityisen tuen asiakkaille sosiaaliohjausta palveluna 	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaaliohjauksen päätös tehdään yleisen tuen asiakkaille / sosiaaliohjauksen päätöstä ei tehdä koskaan - Sostt. voi myöntää erityisen tuen asiakkaille sosiaaliohjausta palveluna / sosiaaliohjausta ei myönnetä palveluna, mutta sitä tehdään silti
Työparius	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaalityöntekijän työparina tarvittaessa tai sosiaaliohjauksen palvelun muodossa itsenäisemmin 	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaalityöntekijän työparina lähes aina / tarvittaessa / vain poikkeustapauksissa tai sosiaaliohjauksen palvelun muodossa itsenäisemmin - Työparina voi olla myös perheohjaaja
Palveluiden myöntäminen	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaaliohjaaja EI VOI myöntää ammatillista tukihenkilötyötä, tukiperhettä tai erityisen tuen perhetyötä ostopalveluna 	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaaliohjaaja EI VOI / VOI myöntää ammatillista tukihenkilötyötä, tukiperhettä tai erityisen tuen perhetyötä ostopalveluna - Ostopalveluista konsultoidaan